

*Aranyhal Waldorf Óvoda,
Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola
Óvodapedagógiai Programja
2015.
A Waldorf – Óvodapedagógiai Program
2012.
Adaptációja*

Készítette: Bertáné Antoni Adrienn

*„Itasd át magad a képzelet teremtberejével,
Legyen bátorságod az igazsághoz,
Erősítsd érzésed a lelki felelősség számára.”
Rudolf Steiner*

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETŐ	Oldalszám
I. ÓVODÁNK JELLEGÉNEK BEMUTATÁSA	6
Történetünk	6
Gyermekek – Nevelők – Családok – Iskola - Fenntartó	6
II. GYERMEKKÉPÜNK	8
A Waldorf – pedagógia emberképe	8
A kisgyermek	8
A kisgyermek, mint a világra nyitott érzékszerv	8
Az óvodáskor sajátos képességei: Utánzás – játék – fantázia	9
Fejlesztési szakaszok a kisgyermek utánzásában, játékában	11
III. ÓVODÁNK NEVELÉS ALAPELVEI – PEDAGÓGIAI CÉLKITŰZÉSEINK	13
Nevelésünk, önnevelésünk legfőbb célja	13
Nevelési alapelveink	13
Pedagógiai célkitűzéseink	14
IV. ÓVODAI NEVELÉSÜNK FELADATAI	16
Az egészséges életmód alakítása	16
Az érzelmi nevelés és a szocializáció	19
Az anyanyelvi – és értelmi nevelés megvalósítása	22
V. ÓVODAI ÉLETÜNK SZERVEZŐ ELVEI	24
Személyi feltételek	24
Tárgyi feltételek	24
A ritmus, szervező - elve óvodai életünkben	25
A ritmus	25
Az ünnepek ritmusa	25
A hét ritmusa	27
A nap ritmusa	28
Nyitva tartás, szünidők	29
A beszoktatás ritmusa	30
Az óvoda kapcsolatai	31
Belső kapcsolataink	31
Külső kapcsolataink	32

VI. ÓVODAI ÉLETÜNK TEVÉKENYSÉGI FORMÁI	33
<i>Tevékenységformák</i>	33
<i>Szabad játék</i>	33
<i>Háztartási, kerti munkák, kézművesség (A külső világ tevékeny megismerése)</i>	34
<i>Mese – bábozás – babázás</i>	35
<i>Zene – ének – vers</i>	37
<i>Szép mozgás – ritmikus játékban</i>	38
<i>Euritmia</i>	39
<i>Képalkotás, formázás</i>	40
<i>A tevékenységekben megvalósuló tanulás</i>	42
VII. A FEJLŐDÉS JELLEMZŐI AZ ÓVODÁSKOR VÉGÉRE	42
VIII. ELLENŐRZÉSI, ÉRTÉKELÉSI ALAPELVÉK	43
<i>A gyermekek fejlődésének nyomon – követési elvei</i>	43
<i>A pedagógusok saját munkájának, önértékelésének elvei</i>	44
<i>Tervezés és visszatekintés</i>	45
<i>Gyermekmegfigyelés</i>	45
<i>Konferencia</i>	46
IX. GYERMEKVÉDELLEM	47
X. ÉRVÉNYSÉGI RENDELKEZÉSEK	49
LEGITIMÁCIÓS ZÁRADÉK	50
SZAKIRODALOM	51
MELLÉKLET EK	52
1. <i>Mi a Waldorf - óvoda?</i>	52
2. <i>A délutánosság</i>	54
3. <i>Waldorf – óvodák szervezete, működése</i>	56
4. <i>Jegyzék az óvoda eszközeiről és felszereléséről</i>	60
5. <i>Anamnézis</i>	63
6. <i>Tervezés</i>	66

BEVEZETŐ

A Waldorf-óvoda a gyerek ismeretéből – életkoronként változó testi, lelki és szellemi szükségleteinek felismeréséből – kiindulva biztosítja a kisgyerekek számára az egészséges fejlődést, az egészséges életmódot.

A Waldorf-pedagógia egészét megalapozó élettani, orvosi, pszichológiai és antropológiai ismeretek mellett a Waldorf-óvodapedagógiában a több évtizedes gyakorlati tapasztalatok mélységeiből nyert felismerések is igen nagy súllyal jelen vannak. Mindezzel az ember belső lényét és fejlődését helyezi központba.

*A Waldorf-pedagógia filozófiai háttere a Rudolf Steiner által a századelőn kidolgozott emberismeret, az úgynevezett **ANTROPOZÓFIA** (Antroposz – szófia <görögül = az emberre vonatkozó bölcsesség).*

Az antropozófia hatással volt a gyógypedagógiára, az orvostudományra, a művészetekre, a mezőgazdaságra és más életterületekre is. (Sok esetben az antropozófia megismerési módszerei által nyert – az egyéb szakterületekre vonatkozó – alapvető megállapítások csak évtizedekkel a koncepciók kimunkálása és sikeres alkalmazása után nyerték el az egyértelmű tudományos bizonyítást.)

*Az első Waldorf-óvodák megnyitására a Waldorf-iskola 1919-es megalapozását követően mintegy hét-nyolc évvel került sor. Ma már több ezer Waldorf-óvodai csoport működik világszerte. Szakmai és hivatalos központjuk a Stockholmban székelő **Waldorf Óvodák Nemzetközi Szövetsége a Waldorf Steiner Kisgyermekkori Nevelésért (IASWECE)**, mely részt vesz, a Waldorf-óvodapedagógiát érintő kutatásokban, rendezvényekben, valamint képzési és kiadói tevékenységekben is.*

Helyi, regionális, országos és nemzetközi szinten rendszeresen együttműködnek a Waldorf-óvónők. Céljuk, hogy a Waldorf-óvoda ideáját a maguk számára minél életszerűbbé, elevenebbé, magukat egyre inkább képessé tegyék arra, hogy e pedagógia sajátos, de egyetemes koncepcióját egyre elmélyültebben tudják megvalósítani a mindenkor helyi adottságok és körülmények között: „itt és most”.

Programunk az Óvodai nevelés országos alapprogramja (2009.) és a Waldorf Óvodapedagógiai Program (2012.) iránymutatását figyelembe véve készült.

I. ÓVODÁNK JELLEGÉNEK BEMUTATÁSA

Történetünk

2014. év nyarán, Pakson és környékén volt néhány olyan család, aki gyermeke számára egy Waldorf – pedagógiát, megvalósító óvodát képzelt el. Az elképzelésüket tett követte. Elsőként előadásokat, kézműves foglalkozásokat szerveztek majd 2015. év januárjában létrehozták az **Aranyhal Waldorf Egyesületet**.

Lelkes segítőtársak vezették őket, az első bizonytalan lépések megtételekor, akik hitet, reményt adtak. Találtak egy Waldorf óvónőt, aki Játszóka és Hangoló nevű foglalkozásokon keresztül, 2 hetenként bepillantást nyújtott a Waldorf óvodai élet hangulatába, így töltve meg étellel üres termeket, s biztatva csatlakozási szándékukban a betérő családokat.

Az egyre nagyobb számú közösség, megtalálta az ideális helyet, egy leendő Waldorf Intézmény számára Dunakömlődön. Időközben kialakult az igény, és a tervvagy az iskola megalapozására is.

A 12 éve bezárt, ódon iskolaépület, festői környezetben, ősfák és templom árnyékában 5 évig biztosan második otthona lesz Waldorf óvodás és iskolás gyermekek számára.

2015. év őszétől indulnak a dolgozós hétköznapok, úgy az iskola 1. évfolyamán, mint az óvoda első vegyes csoportjában egész napos rendszerben.

Gyermekek – Nevelők – Iskola - Családok – Fenntartó

Gyermekek

Óvodánk egy csoporttal működik, a felvehető gyerekek létszáma 24 fő. Csoportunk vegyes életkorú, 3 – 7 éves gyermekeket fogad. A csoport kialakításakor a nemek és az életkor szerinti arányos elosztásra törekszünk. Az óvodánkba beiratkozó gyerekek többsége nagycsaládból érkezik. Jelenleg nincs közöttünk nemzeti és etnikai kisebbséghez tartozó család, de intézményünk nyitott a fogadásukra. Sajátos nevelési igényű gyermeket úgy tudunk fogadni, ha a család óvodai időn túl biztosítja gyermeke számára a szakellátást, mert óvodai időben szakember segítségét nem tudjuk biztosítani. Óvodánkban a szakfejlesztés nélküli befogadó integráció valósulhat csak meg – a sérült gyermeket, speciális igényeinek figyelembe vételével nevelhetjük ép társaival együtt.

Nevelők

Két főállású, felsőfokú állami végzettséggel rendelkező óvodapedagógus folytatja a nevelői munkát. Az óvodavezető rendelkezik a Waldorf Óvodák Nemzetközi Szövetsége által elismert elméleti és gyakorlati képzéssel, valamint vezető óvodapedagógusi képzéssel. A Waldorf – óvodapedagógiai képzéssel nem rendelkező óvodapedagógus vállalja a képzés megkezdését az alkalmazásától számított 5 éven belül. Munkájukat egy dajka teszi kerekké, aki gazdaasszonyi teendőket lát el.

Iskola

2015. év őszétől indul az Aranyhal Waldorf Iskola egy osztállyal. Az alapító családok, az osztálytanító, az egyre bővülő létszám, kiteljesedő tanári kollégium felmenő rendszerben képzelik jövőjüket.

Családok

Waldorf – óvodánkba határozott célokkal hozzák gyermekeiket a szülők. Paksról és környező kis településekről is választják intézményünket. Szülői estek keretében tovább ismerkedhetnek a Waldorf – pedagógiával és átélhetik gyakorlati tevékenységeken keresztül mindazt, amit gyermekük napközben tesz. Szabadon dönthetnek arról, hogy mennyi időt, energiát és pénzt fordítanak gyermekük egészséges életvitelének megalapozására.

A családok az óvoda mindennapi működése során felmerülő gyakorlati feladatokat látják el:

- *Az anyagbeszerzés,*
- *A heti takarítás,*
- *A helységek, berendezési tárgyak és játékok karbantartása és felújítása,*
- *A kertgondozás,*
- *Olyan teendők ellátása, amely az óvoda zavartalan működéséhez szükséges.*

A szülői közösség e feladatok ellátását maga szervezi. A szülők egymás között arányosan megosztják a teendőket, valamint a külön szakértelmet nem igénylő teendőket, az egyéb munkát pedig, szakemberrel végeztetik el.

Fenntartó

A Fenntartó, Aranyhal Waldorf Egyesület ellátja az óvoda szakmai és törvényességi felügyeletét és biztosítja a zavartalan működés feltételeit.

II. GYERMEKKÉPÜNK

A Waldorf – pedagógia emberképe

*A Waldorf – pedagógiának az európai hagyományokban gyökerező antropológiai felfogása az embert - az emberi lény legbensőbb magját – **transzcendens eredetű individualitásnak** tekinti.*

Minden individualitás egyetlen és egyszeri. Nemcsak minden ember ujjlenyomata különbözik, hanem énsztruktúrája is. Ebben az értelemben az individuum rejtélyes, megközelíthetetlen mások számára, de saját maga számára is sokáig ismeretlen. Öntudatra kell ébrednie a világ és a többi ember megismeréséhez, fel kell fognia az individualitás szabadságát, amely egyben felelősségvállalás is. E felfogás szerint, az emberi lét célja az egyén erőinek mind teljesebb kifejtése a világ, s a többi ember javára is.

A megtestesült és magát testiekben és lelkiekben kinyilvánítani törekvő individualitásnak vannak az életkorral változó, megismerhető, regisztrálható törvényszerűségei. Mind testi, mind lelki, mind szellemi értelemben leírhatóak és nyomon követhetőek ezek a változások, amelyek meglehetősen határozottsággal különböztetik el az egyes életkori szakaszokat egymástól. Más-más szükségletek és képességek lépnek fel az egyes életkorokban, ezen túlmenően jellegzetes alkati, temperamentumbeli sajátosságok is felismerhetőek.

A kisgyermek

A Waldorf – pedagógia alapítója, Rudolf Steiner szerint az élet valósága nemcsak azt foglalja magában, ami szemmel látható, hanem rejtett mélységeiben egy eljövendő állapotot is hordoz.

*Így, minden gyermeket, mint a „**jövő csíráját**” lehet szemlélni, aki az őt, nevelő egyént arra indítja, hogy új képességeket fejlesszen ki magában. Tanulja meg a jövő jeleit minden jelenségében, minden gyermekben felfedezni, megismerni, ápolni.*

Ilyen értelemben Rudolf Steiner szerint, az emberben élő szellemi individualitást a világban élő szellemiséghez akarja vezetni.

A kisgyermek, mint a világra nyitott érzékszerv

A kisgyermek érzékleteiben él. Minden, ami a környezetében történik, akarva-akaratlanul hatást fejt ki rá. A látás, hallás, tapintás, ízlelés, szaglás benyomásai töltik ki belső világát, ezek irányítják és vezetik tapasztaló, megismerő tevékenységében. (S ezen túlmenően természetesen a „többi” érzéklet, mint például a nagy fontosságú egyensúly-érzékelés, vagy a saját mozgásokat visszajelző kinezetikus érzékelés.)

A gyerek azonban nem csak a fizikai világot érzékeli, hanem a pszichikus világot is. Ezen belül elsősorban a számára fontos másik embert – az anyát, apát, testvéreket, majd az óvónőt. . .

A Waldorf - pedagógia felfogása szerint, a gyerek nem csak kommunikatív és metakommunikatív jelzésekben fogja fel a másik ember pszichikus állapotát, realitását, hanem mintegy közvetlenül is.

Átél – ha nem is tudatosan – olyan gondolatokat és érzelmeket, melyeket környezetében élő, számára fontos személyek gondolnak és éreznek.

*Az első évekhben még nagyon közel áll egymáshoz a testi és a lelki fejlődés, és így számos kölcsönhatás figyelhető meg: **ha szeretettel, figyelemmel, örömmel, pozitív érzéssel, és gondolattal veszük körül a kisgyereket, akkor az, kedvezően hat, az ő érdeklődésére, az érzékelés intenzitására.** Egy természetes, emberi kompetenciával átszőtt környezet előhívja a gyermek belső aktivitását, erősíti a tevékenységekben, mozgásban is megnyilvánuló „testi intelligenciáját”.*

Nagyon fontos, hogy a gyerekeknek elég ideje legyen arra, hogy a **saját tempója szerint tudja felfedezni a világot**, feldolgozni tapasztalataiból származó élményeket, és elsajátítani a sokféle minőséget, különbözőséget **mindegyik érzékszerv területén**. A kisgyermeket körül ölelő felnőtt világ felelőssége és egyben feladata, hogy **biztosítsa az ingerekben gazdag fizikális, pszichés környezetet, és hogy ne „csappják be” érzékleteiben:**

- ezért javasolt a természetes anyagok használata, a fajsúly és a felületi viszonyokat „tévésen” reprezentáló műanyagjátékokkal szemben (az állat szőrös, a fém fémes tapintású és nehéz, stb.)
- mindezen felül: a nevelőnek **megfelelő belső tartalmakkal** – érzelmekkel és gondolatokkal – kell a gyerekek közé lépnie.

Az óvodáskor sajátos képességei: Utánzás – játék - fantázia

Az utánzás

A kisgyermekkor tanulásának legfőbb formája az önkéntelen figyelem által vezérelt spontán utánzás.

Az utánzás első feltétele az érzékszervek megfelelő működése, a már születéskor elkezdődő érése és tagolódása. A kisgyerek nem tudja nem utánozni azt, amit érzel, átél, megtapasztal. Ilyen értelemben a kisgyerek kiszolgáltatott érzékelő és kiszolgáltatott utánzó” - testi és lelki értelemben egyaránt.

Spontán utánzással tanulja meg a gyermek anyanyelvét. Ez olyan rendkívüli teljesítmény, melyhez hasonlóra a későbbiekben nem igen lesz képes. (Ha ezt a tanulási folyamatot direkt tanítással és korrigálással akarják serkenteni, az eredmény rossz is lehet: a gyermek, később kezd el, és esetleg rosszabbul fog beszélni.)

Hasonló a helyzet a járás tanításával is: siettetés, erőltetés, iskolás értelemben vett tanítás mind ortopédiailag, mind az egyensúly - érzékelést illetően, mind pszichikusan káros. (A gyermek bizonytalanabbul fog járni, nehezebben korrigál, így veszélyesebben esik.)

Az utánzásban a gyermek nemcsak a test mozgását és ügyességét utánozza, hanem - mivel a test és a lélek kisgyerekkorban még nagyon szoros összefüggésben áll - lelki folyamatokat is: A gyermek például az öregkor érzelmeiről is tapasztalhat valamit, ha egy öregember járását, mozgását, fejtartását utánozza. A felnőtt számára döbbenetes mélységben tudja beleélni magát a másik ember helyzetébe, mivoltába, lényébe.

A gyerek a cselekvést éli át, és ebből kijindulva kötődik érzelmileg a tapasztaltakhoz. Majd utólag fogja felfedezni a folyamatban megjelenő képzeteket és fogalmakat. A felnőtt a gondolkodással kialakított fogalmak, és információk alapján mérlegeli cselekvésének lehetőségeit. A lelki képességek sora a gondolkodást, az érzést és a cselekvésben megnyilvánuló akaratot, motivációt illetően ellenkező irányulást mutat a felnőtt és az óvodás viselkedésében.

A kisgyermek szemlélődésből, tapasztalatból, cselekvésből tanul, nem a szóból.

A Waldorf - pedagógia egy olyan érzéket is elismer, amellyel a gyerek csak a szemlélt mozgásokat, cselekvéseket érzékeli és követi úgy, mintha ő maga is végrehajtotta volna ezeket. (Összefüggést lát ebben az értelemben a test mozgékonyasága és a később kifejlődött belső érzelmek és gondolkodás mozgékonyasága között.)

A kisgyermek tehát elsősorban utánzással tanul és ehhez megfelelő követendő mintákat kell látnia és átélnie maga körül. Látható, hogy a gyerekek mélysegesen élvezik a cselekvésekben megnyilvánuló emberi munkát, a munkáját szerető és az azzal azonosuló ember látványát. A megfigyelt, átélt és megtapasztalt cselekvések sorrendjéből a gyerek leolvassa azok tartalmát és nagyon fontos, hogy ő maga fogalmazhassa meg az ily módon megszerzett tapasztalatainak értelmét és magyarázatait.

Az utánzásos tanulásnak és spontán érlelődésnek ezek a sajátosságai az egész kisgyermekkorot jellemzik, mintegy a hetedik életév fordulójáig, amikor az önkéntelen, igen intenzív, de könnyen elterelhető figyelem helyébe a sokkal kisebb hatékonyságú, de a tárgynál már megtartható szándékos figyelem lép, a gyerek képessé válik a szóbeli, verbális tanítás befogadására.

A Játék

Waldorf - pedagógiánk nagyon komoly szerepet tulajdonít a gyermek játékának. A játszó gyermekben megjelenő természetes erőket és képességeket óvni, ápolni és erősíteni kívánja.

A játék a kisgyermekkor legfontosabb és legfejlesztőbb tevékenysége.

Pszichológiai kutatások eredményeiből tudjuk, a kisgyermek a külvilágból és saját belső világából nyert tagolatlan benyomásait játékában vetíti ki, s ott újra szemrevételezi, majd tagolja.

A játék szabad kell, hogy legyen, csakis így vezet céljához, az egyéni benyomások feldolgozásához.

A játszó gyerek örömmel és megelégedettséggel követi a belső világából fakadó indíttatásokat, melyek így egész szervezetét erősítik.

Ezt fizikai külsejében friss arcszíne, meleg keze, lába, csillogó szeme jelzi. A szabad játékban megjelenő, sokszor nagyon erős lelki és egyben testi aktivitás a keringési rendszer egészséges kialakulását is elősegíti. A gyermek belső indíttatása, akarata úgy jelenik meg szabad játékában, mint a tanulási és megértési vágy, a mozgás- és tettvágy, az érzelmi kötődés vágya, s alkotó erejének kifejeződése.

A gyermek nem kis felnőtt! A gyermekkor sajátos létforma, saját szükségletekkel és lehetőségekkel.

Waldorf – pedagógiánk alapvetése, hogy a természetben található lehetőségek változásai és sokszínűsége adják a legjobb teret, a gyerek különböző játékformáihoz. Komplex élményt adnak, amelyre a gyerek a számára éppen szükséges játékkal reagál (érzékszervi, funkciós, explorációs, konstruktív játékok egészítik ki a szimbolikus és szerepjátékot).

A fejlődés folyamán változó játékformák megfelelő játékeszközöket igényelnek.

Fontos, hogy a benti játékszerek is tartalmazzák a szabadban található, érzékszervek számára kínált változatosságot, hívják elő a gyerek fantázia minél gazdagabb érvényesülését. A gyerek szabad játéká közben megismerheti a tárgyak tulajdonságait és saját akaratának és szabadságának határait is.

Eközben kipróbálhatja és megtapasztalhatja a megfelelő viselkedési formákat játszótársaival, és így fejlesztheti szociális képességeit.

Waldorf - pedagógiánk összefüggést lát a gyermek játék közben megjelenő magatartása s majdan a felnőttkori munkához kapcsolódó magatartása és életvitelének között. Célja, hogy ebből az „átfűtő melegből”, amely erőként lép fel a gyermek játékában és jelzi valódi belső aktivitásának teljes kielégítését, minél többet mentsen át a későbbi életszakaszokra is.

A Fantázia

A gyermekben természetesen megjelenő erőket (teljes figyelem az érzékelésben, utánzásos tanulás, fantáziadús játék) úgy kell segíteni, hogy a gyerek szabadon tudja azokat felhasználni s ezzel fejleszteni.

Mindezekhez megfelelő környezet, tér és idő szükséges.

A modern élet szokásai és hatásai sokszor nem kedvezőek a gyermeki játék számára és a szabad tapasztalat megszerzésére. Nagyon szűk és kevés a szabad mozgástér - főleg a városi gyerekek életében -, miközben túl sok az élmény és az információ, amit feldolgozni „időhiány” miatt nem tudnak. Felgyorsult, rohanó világunkban kevés az idő arra, hogy a tárgyakkal, az emberekkel tartós kapcsolatot teremtsen a gyermek, és érzelmi kötődést alakítson ki.

A technikai fejlődés folyamán áttekinthetlenné vált az emberi munka érzékelhető folyamata. (Évtizedeken át a gyermek közvetlen környezetében, szeme láttára folytak a mindennapi életfenntartó tevékenységek, a tehénfejéstől a kenyérsütésig; a fonalak fonásától a szövéséig.) Ma már az óvodáskorú gyerek is a megfelelő tapasztalatok hiányában a televízióra, könyvekre, magyarázatokra, tanításokra szorul, miközben az életkorának megfelelő tanulási módszer (utánzásos tanulás, szabad játék) nem érvényesülhet. A felnőttek világából származó divatáramlatok kényszerítően irányítják, torzítják el a gyerek fantáziáját: élményekhez csak a megvásárolható holmik, által juthat.

A mese a fantázia táplálója, a maga törvényeivel erkölcsi útmutató. Ha a mesének nincs valóságos viszonya az örök emberi lelki tartalmakkal, akkor a fantázia öncélúvá válik, nem ad lelki táplálékot, fantasztikum lesz, s ezzel károsítja a gyerek belső világát.

A fantázia, mint elemi gyerekkori képesség, mint a játékot megváltoztató „elvarázsoló” erő eleveníti és mozdítja meg a gyerek belső világát. Ennek tisztaságát - kapcsolatát a valódi pszichikus világgal - biztosítani és őrizni a felnőtt feladata.

Fejlesztési szakaszok a kisgyermek utánzásában, játékában

Waldorf - pedagógiánk nagyhatású fejlesztő erőnek tekinti ebben a korban a gyermek spontán aktivitását (akaratát), amely külső és belső cselekvésre indítja őt, s arra vezeti, hogy felépítse testi és lelki erőit. A fizikai, az érzelmi, a szociális és az értelmi fejlődés számos tényező együtthatásaként jelenik meg az utánzás és a játék fejlődésében.

0 - 2 1/2 éves kor: A gyermek öntudatlanul teszi, amit tesz. Nem gondolja meg, hogy mit tanul éppen, hanem elsősorban testi ügyességét gyakorolja teljes odaadással, fáradhatatlanul. Utánzással mindent úgy vesz át, ahogy az a környezetében él.

3 éves kor körül: Az öntudat ébredése: a gyermek felfedezze a saját lényé és az őt körülvevő világ közötti különbséget. Még úgy gondolkodik, ahogy a környezete. A játékban még nem együttműködő, mindent szeretne birtokába venni és kipróbálni. Érzelmeiben a környezetétől függ, mindent átvesz, és mindenre reagál.

A 3. és az 5. életév között: Két új képesség jelenik meg: a gyerek fantáziája (belső képteremtő képessége) és az emlékezet gyermekkori formája. A totális utánzás gyengül és a fantázia segítségével változtatni, kezd azon, amit megél. A sajátját - ami rá jellemző, ami belülről fakad - már bele tudja vinni a dolgokba. Bizonyos távolságtartás lép be a környezete és ő közé, kialakul a függetlenség elemi formája. A gyermek reagál a környezetéből jövő ingerekre, fantáziadús játékával építi belső világát. Külső dolgok és tárgyak adják a játékötleteit.

Céltól független tevékenységeket is végez, vagy nagyon gyorsan terv nélkül változtatja célját; három-négy évesen kezdi el felfedezni a másik embert, de még mindig saját magát figyeli, kezd adni-venni, elosztani, ehhez a szükséges tapasztalat öt éves kor körül fejlődik ki.

Az 5. és a 7. életév között: A gyermek végtagjai egyre ügyesebbé válnak. Aki eddig fantáziadúsan és kreatívan játszott, krízist él meg, mert hiányozni kezdenek - fogyóban vannak - az ötletei. Külső dolgok közvetlen indítása helyett fokozatosan mutatkoznak meg a jelei annak, hogy maga tervezi a játékát. A belső képben kidolgozott előzetes elképzelés szerint keresi ki a gyermek a megfelelő anyagot és tárgyat a játékához, amely még mindig szoros kapcsolatban áll élményeivel és tapasztalataival. Érzéket fejleszt ki a többiek szükségletei iránt, másokért, másoknak is tesz dolgokat.

III. ÓVODÁNK NEVELÉSI ALAPELVEI – PEDAGÓGIAI CÉLKITŰZÉSEINK

Nevelésünk, önevelésünk legfőbb célja, feladata

Segítséget szeretnénk adni ahhoz, hogy minden egyes gyermek a fejlődési útján egészségesen haladva, a lehetőségek széles körével úgy kerüljön kapcsolatba, hogy képes legyen kiválasztani a személyiségének megfelelőt. Így teremthető meg annak a lehetősége, hogy testileg egészséges, lelkiileg szabad, szellemileg kreatív emberek bontakozhassanak ki, akik akaratauk, érzelmeik és gondolkodásuk révén környezetüket emberségesebbé tehetik a későbbi életszakaszaikban.

Nevelési alapelveink

Szociális anyaölként kívánunk, minden egyes kisgyermek számára érzelmi biztonságot nyújtani úgy, hogy tudatosan vállaljuk magunkra az "anyai gondoskodást"- melegen tartást, testápolást, öltözködést-öltöztetést.

Minden egyes kisgyermek játékának, fejlődésének, tanulásának környezeti bölcsőjét teremtjük meg:

- *félkész játékaikkal, melyek teret hagynak a gyermeki fantázia kibontakozásának,*
- *Tagolt napi rendünkkel, mely igazodik a ki- és belézés ritmusához,*
- *hetente ismétlődő művészeti tevékenységeinkkel, melyeknek én-erősítő, szorongásoldó hatása van.*
- *Az év és az élet fordulópontjai fontosak számunkra, a világmindenséggel kapcsolódhatunk össze, hiszen minden egyes kisgyermek Születésnapja olyan ünnep, akár minden évben a Karácsony.*
- *Óvodai életünk minden apró mozzanatával minden egyes kisgyermek életformáját szolgáljuk, hisz elültetheti, learathatja, kicsépelheti, megőrlheti a búzáat, melynek lisztjéből cipót készíthet, melyet jóízűen megehet, azaz valóságos tapasztalatokra tehet szert.*

Lehetőséget teremtünk arra, hogy minden egyes gyermek átmenthesse csodákban való hitét későbbi életszakaszokra.

Minden egyes gyermek testi, lelki, és szellemi erejének sokoldalú fejlődésében-fejlesztésében minden elhamarkodottság nélkül, egyéni érettsége és szükségletei szerint kívánjuk vezetni.

Minden egyes gyermeket hozzá szeretnénk segíteni a nyitottság elsajátításához, a másság elfogadásához, a természet értő szemléletéhez, s utat szeretnénk nyitni - most még csak mesei, érzéklletes szinten - a majdan globális szemléletmódja előtt.

Az óvoda pedagógusai és a szülők kölcsönösen együttműködést ajánlanak fel és fogadnak el egymástól. Az együttműködés a Gyermekre irányul és az Ő javát keresi.

Szociális szervezeti formában, a gyermekekért történik minden, és a felnőttek együttműködnek azért a célért, hogy eredményesen és zavartalanul folyhasson a pedagógiai munka.

Pedagógiai célkitűzéseink

- *Tiszteljük a gyermek emberi méltóságát, és feladatunknak tartjuk, hogy előkészítsük egészséges életvitelét.*
- *Nem szabályokat és tilalmakat akarunk megvalósítani, hanem a gyermekek és a felnőttek művészi erőikkel áthatott együttélését.*
- *Mindezt akkor valósíthatjuk meg, ha a nevelőink nyitottak, járatosak az embertani ismeretekben - elméletben és gyakorlatban egyaránt -, képesek az egyedi, az általánostól eltérő különös megfigyelésre, nincsenek előítéleteik s így felfogják a gyermekből érkező, szükségleteiből fakadó felszólításokat.*
- *Pedagógiai fejlesztő munkánknak alapelvevé kívánjuk tenni az utánezést, amely a nevelőket szeretetteljes mintaképpül szolgáló tevékenységét követi. El akarjuk érni, hogy az óvónők ne direkt utasításokkal irányítsanak, hanem figyelmes, gondozó vezetést gyakoroljanak, ami a gyermeki személyiség még hiányzó belső vezéreltségét helyettesíti.*
- *Segíteni kívánjuk, hogy a gyermek a benne működő természetes erőket szabadon tudja fejleszteni: érzékelésben, utánezásban, játékban és egyéb tevékenységekben.*
- *A játékokhoz szükséges eszközök egyszerű kiképzésével növelni szándékozunk a gyermek fantáziáját és az alakító tevékenységek belső aktivitását.*
- *A nap szervezésével (napirend) lehetőséget akarunk adni arra, hogy a gyermek érzékeit és cselekvési lehetőségeit kihasználva, jó szokásokra tegyen szert - az akarat nevelésével, erősítésével s nem megtörésével.*
- *Lehetővé akarjuk tenni, hogy a gyermekek az értelmes és áttekinthető tevékenységeket átélhessék és utánozhassák, el akarjuk érni, hogy így kerüljön a felszínre az átélés és cselekvés összefüggésében az értelmi képesség és felfogó erő.*
- *El akarjuk érni, hogy a gyermek a nevelőt tekintse példaképpül, erkölcsi minőséget juttasson átélésbe és a tevékenykedésekbe; így kerüljön kapcsolatba az erkölcsiséggel anélkül, hogy az, mint szabály vagy külső előírás nyomasztóan hasson, s ugyanakkor hatástalan maradjon.*
- *Célunk, hogy a gyermek a többi gyermekkel együttműködve szabad játék során megtanulja egyénileg továbbfejleszteni azokat a képességeit (intelligencia, fantázia, átélés, kézügyesség, szociális magatartás), melyeket elsajátított.*
- *Fel akarjuk ébreszteni a gyermek lassan tudatossá váló érzékenységét szociális környezetén (a csoporton, a családon) belüli felelőssége iránt, és el akarjuk érni, hogy megtanuljon az előforduló feszültségeken felülkerekedni.*
- *Meg akarjuk valósítani, hogy a gyermek az éves ünnepkört ritmikus ismétlődésben énekelve, játszva élje át, ünnepeljen a nevelőkkel és a szülőkkel. (Az örömteli tevékenységben a fogalmak, az értékek megelevenednek, és megbecsültté válnak; így lesznek életük alakításának egészséges elemeivé.)*
- *El akarjuk érni, hogy a gyermekek a mesélések és előadó játékok (például mesejátékok) során tiszta és érzékletes nyelvet sajátítsanak el, azt helyesen kapcsolják össze kifejező mozgásokkal, taglejtésekkel. Ennek átélésében fejlődik az a differenciált kifejezőképesség, ami az iskolai tanulási készség alapja.*
- *A gyermek élményvilágát, formáló erejét, a művészeti - ábrázoló - tevékenykedés által (egyszerű festés, formázás, éneklés, euritmia, tánc) felszínre kívánjuk hozni.*
- *Az óvodánk figyelembe kívánja venni: a gyermek érettségi szintjét, mind az óvodai felvételnél, mind az iskolakezdés időpontjának meghatározásánál. A Waldorf - pedagógia az iskolaérettség kritériumait nem célkitűzésnek tartja, nem alkalmaz külön iskolára felkészítő foglalkozásokat. Úgy tekinti, hogy az életkori sajátosságoknak nem megfelelő a túl korai fejlesztés. Az idő előtti absztrakt, verbális és intellektuális tanítás elvonja a személyiség önfejlesztő erőit az adott életkorban legfontosabb feladatoktól, melyek a testi, lelki egészséget szolgálják.*
- *A testi, lelki és szellemi erő sokoldalú fejlődésében-fejlesztésében is minden elhamarkodottság nélkül, egyéni érettsége és szükségletei szerint akarjuk a gyermeket vezetni.*

- Szeretnénk hozzásegíteni a gyermeket nyitottság elsajátításához, a másság elfogadásához, a természet értő szemléletéhez, s utat szeretnénk nyitni - most még csak mesei, érzékeltes szinten - a majdán globális szemléletmód előtt.
- Óvodai nevelésünk hangsúlyt kíván helyezni a helyi hagyományok, a kulturális örökség megismerésére, ápolására is. Így leszünk hasonlóak, és mégis mások, mint a többi Waldorf – óvoda.
- A „Waldorf” név használata arra kötelez bennünket, hogy megfelelő képzettségű pedagógusok és a Waldorf- pedagógiát igénylő szülők alkossák szociális szervezeti formánkat.

Ima esti harangszóra

*A szépet megcsodálni,
Az igazat megtartani,
A nemeset tisztelni,
A jót elhatározni.*

*Ez vezeti az embert az életben a célkhoz,
A cselekedetben a helyeshez,
Az érzésben a nyugalomhoz,
A gondolkodásban a Fényhez.*

*Tanít bizalommal lenni az isteni működés iránt mindenben,
Ami csak létezik;
A Világmindenségben
És a lélek alapjában.*

(Rudolf Steiner)

Az egészséges életmód alakítása

Gondoskodás – Gondozás

Minden egyes gyermeket hozzásegítjük az egészséges életmód kialakításához. Tudatosan vállalt anyai gondoskodásunk során a gyermek testi – lelki, szellemi szükségleteit elégítjük ki, figyelembe véve egyéni fejlettségi szintjét és igényeit. Minden egyes gyermek egészséges testi, lelki, szellemi fejlődése érdekében fontos az óvoda szokásrendjének és előre látható nevelési hatásainak egységbe foglalása.

A gondoskodás során a gyermekekben kialakul az egészséges életmód iránti igény, a helyes szokások kialakításának, a személyi és tárgyi környezet higiéniájának, esztétikájának, az egészséges táplálkozásnak, a megfelelő testmozgásnak és a pihenésre szánt időnek a következményeként.

Feladataink

Helyes egészségügyi szokások megalapozása, kialakítása.

- Rendszeres kézmosás ösztönzése játék végeztével, étkezések előtt és után.
- Fogmosás, fésülködés és öltözködés támogatása a délután óvodában tartózkodó gyermekekénél.
- Szépen terített asztal melletti, nyugodt étkezés kialakítása.
- A napi ritmusban, a családi étellel egybefonódóan a pihenés, alvás nyugalmanak biztosítása.
- Udvari játék során használt ruházat cseréjének lehetőségét megteremteni, hogy ápoltan, tisztán hallgathassák a mesét, s ülhessenek az ebédlő asztalhoz.

Tevékenységek

Testápolás

- A gyerekek kis segítséggel, majd később önállóan szappannal kezét, arcot mosnak, törölköznek, amikor szükséges.
- WC használat után megpróbálják használni a WC papírt. Vigyáznak a WC, a mosdó rendjére, a tisztálkodási eszközöket a helyükre teszik.
- Segítséggel, majd később önállóan használják zsebkendőjüket, fújják az orrukat.
- Étkezés után kiöblítik szájukat.
- Használják a fésűt, hajkefét, majd a helyére teszik.
- Tüsszentéskor, köhögéskor a zsebkendőt a szájuk elé tartják.

Önkiszolgálás

- A gyerekek felnőttek segítségével ismerkednek, majd gyakorlás útján elsajátítják az önkiszolgálás különböző műveleteit, azok sorrendjét, majd később önállóan végzik ezeket.
- Segítenek a teremrendezésben.
- Önállóan tevékenykednek, segítséget nyújtanak társaiknak és a felnőtteknek.

Étkezés

- *Edényekkel, evőeszközökkel kiszolgálják magukat, és ízlésesen elhelyezik az asztalon, étkezés után visszateszik a helyükre.*
- *Önállóan esznek és isznak igényük szerinti mennyiséget, helyesen használják az evőeszközöket.*
- *A szalvétát önállóan, kérés nélkül megfelelően használják.*
- *Étkezés közben ügyelnek az asztal és a környezet rendjére.*
- *Kirándulások alkalmával a fogyasztásra kerülő élelmiszereket tároló csomagolásukból előveszik, maradékát a megbeszélt módon rendben elhelyezik.*

Öltözködés

- *Kis segítséggel, majd később önállóan öltöznek és vetkőznek, megpróbálják betartani a megfelelő sorrendet.*
- *Holmijukat a saját helyükre teszik, és vigyáznak azokra.*
- *Cipőjüket megpróbálják önállóan le-, és felvenni, illetve később cipőfűzőjüket önállóan befűzni és bekötni.*
- *Séták, kirándulások alkalmával esőköpenyeik, csizmáik felvételében közreműködnek, levételkor a megfelelő tárolókra helyezik.*

Környezet rendben tartása

- *Észreveszik, jelzik, ha valaki hiányzik.*
- *Szelektív hulladékgyűjtési szándékunk szerint, külön szeméttárolóba helyezik, a papír, műanyag és üveg hulladékot, valamint kertünkben felállított komposztálóra hordják a szerves hulladékot.*
- *A különféle eszközöket használat után önállóan rendben tartják, és a helyükre teszik.*
- *Rendet tartanak maguk körül*
- *Használják a lábtörölőt.*
- *A rendetlenséget megszüntetik,*
- *A kirándulások helyszínén a szemét tárolásában, összegyűjtésében utánpótlás erejével kapcsolódnak,*

A fejlődés várható jellemzői 5-6-7-8 éves korban

Testápolás

- *Önállóan mosakodnak, törölköznek, figyelmeztetés nélkül kezet mosnak, amikor szükséges.*
- *Körömkefével tisztítják a körmüket. Ruhájuk ujját fel-, és letűrik, gombjait be-, illetve kigombolják.*
- *Használják a WC-t. Vigyáznak a WC, a mosdó rendjére, a tisztálkodási eszközöket a helyükre teszik.*
- *Hajukat rendben tartják, a lányok igénylik, a szép frizurát.*

Önkiszolgálás

- *Az önkiszolgálást teljes önállósággal, biztonsággal, természetes teendőként látják el.*
- *Az épületbe belépve a ruha-, cipőtisztító kefe, sárkaparót megfelelően használják,*
- *Önállóan tevékenykednek, észreveszik elvégezhető feladataikat, és segítséget nyújtanak társaiknak, valamint a felnőtteknek,*
- *Iskolába lépés előtt a gyerekek önmaguk is képesek mindennapi szükségleteket életkoruknak megfelelően önállóan kielégíteni.*

Étkezés

- *Étkezés közben kulturáltan viselkednek,*
- *Igénylik az asztal esztétikus rendjét*

Öltözködés

- *Önállóan, a megfelelő sorrendben öltöznak, vetkőznek,*
- *Holmijukat hajtogatva a helyükre teszik,*
- *Ruhaneműjükkel gondosan bánnak, cipőfűzőiket megkötik,*
- *Ha fázna, vagy melegük van, segítenek magukon.*
- *Csizmájukat, hócipőjüket szüksége esetén letisztítják,*

A környezet rendben tartása

- *Ügyelnek saját személyük és környezetük rendjére, gondozottságára.*
- *Az ajtókat csendesen nyitják, csukják, az eszközökkel óvatosan bánnak,*
- *Észreveszik, ha valami hiányzik, vagy rendetlen, a rendetlenséget megszüntetik,*

A terület kapcsolata más nevelési területekkel

A környezete védelme az egészséges életmód alapja, így akarva – akaratlanul környezeti nevelés folyik óvodánkban. Az egészséges életmód kialakítása az anyanyelvi neveléssel is összefügg, hiszen testi kontaktus közben beszédhelyzet alakul ki, melyet kiegészít az óvónő verssel, mondókéval, dallal kísért gondoskodó – gondozó tevékenysége is. A testi nevelés is megvalósul, mert a szervezet a különböző mozgások által megfelelő edzettséghez jut, és ezzel biztosítja a kisgyermek egészségének megőrzését.

Összegzés

Azonos szemléletmód szabályozza az óvoda helységeinek, udvarának berendezését, alakítását. Ebben az óvónők aktív közreműködése meghatározó szerepet játszik. Az egészséges élettér, így szolgálja a nevelési program célkitűzéseinek megvalósítását, benne a gyermekek egészséges testi fejlődésének lehetőségét. A terek berendezésénél megkülönböztetett figyelmet fordítunk a természetes anyagok kiválasztására. Ohyan tárgyakat, eszközöket, játékszereket biztosítunk, amely az alapérzések és a fantáziaerők táplálását is szolgálják. Igaz anyagokkal a fa melegét, a fém hidegét, a textilek sokféleségét, a gyapjú puhaságát tapasztalhatják meg. Játékeszközök között igazi szerszámok és felnőtt munkaeszközök kicsinyített másai is találhatóak (pl.: talicska, lapát, seprű, gereblye, kalapács, stb.). A tevékenységek tudatos megszervezésével és az ehhez kapcsolódó gyermeki tevékenységekkel, valamint az ezen alapuló szokásokkal biztosítjuk a gyermekek megfelelő életvitelét.

Érzelmi nevelés és a szocializáció

A Waldorf-óvoda, mint burok – áttekinthető világ, minden apró mozzanatával a kisgyerek életformáját szolgálja. Igyekszik jó minőségű táplálékot adni a gyermek testének, lelkének, egészszemélyiségének,

A gondozás szeretetteljes tevékenységei: a testápolás, a táplálkozás, a melegen tartás, az öltöztetés-öltözködés nemcsak a gyermek fizikai szükségleteit elégítik ki, hanem egyben a lelkét is ápolják, növelik biztonságérzetét. Ezt az „anyai” gondoskodást a Waldorf-óvodában az óvónő tudatosan magára vállalja, mivel ez nevelői tevékenységének, a gyerekekkel való kapcsolatának meghatározó része: e tevékenység közben folyamatosan tájékozódhat a gyermek állapotáról, testi és lelki közérzetéről. Kis rítusok alakulhatnak ki e szokásos teendők körül. Fejlődése során a gyermek egyre önállóbban látja el testi szükségleteit, majd az óvónő mintáját követve, ő is felajánlja segítségét a kicsiknek. A családi kapcsolat az egész csoportot átöleli.

*A Waldorf-pedagógia az érzelmi biztonság fontosságát hangsúlyozza a kisgyerek pszichikus és mentális fejlődésében. Ezt az érzelmi biztonságot elsősorban természetesen a családnak kell megadnia, de meg kell, hogy adja a gyereket fogadó első intézmény, az óvoda is, mely az anyát követve egyfajta **szociális anyaöl** szeretne lenni a kisgyerek számára.*

Érzelmi nevelés a gyermek és környezete közötti kapcsolatokban alakul, amely spontán és tudatos hatásaival befolyásolja a gyermeki személyiséget. Az óvodai nevelési folyamat alapvetően gyakorlati módszer, eljárásrendszer, amely lehetővé teszi a társadalom szempontjából értékes tulajdonságok alakítását. Közösség elsősorban a játék által alakul, itt olyan óvodai élet szerveződik, amely elősegíti a gyermekek erkölcsi tulajdonságainak; együttérzés; segítőkészség; önzetlenség; figyelmesség, stb. fejlődését. Teret engedünk az önérvényesítésnek, az önálló konfliktuskezelésnek. Ha kell, határt szabunk, vagy kialakulásukat megelőző jelek esetén, észrevétlenül belépünk a játék világába, mint szereplő, aki átsegít a nehézségeken, majd kilépünk, mintha ott sem lettünk volna. A közös munka során felnőtt mintaadással megerősítve alakítjuk a gyermekekben, hogy figyeljenek egymásra, a felnőttekre, legyenek képesek az elfogadásra és a várakozásra.

Feladataink

- *Az óvónő vegye figyelembe, hogy a szociális tanulás a gyermek születésekor kezdődik. Abban a környezetben, amelyikbe születik, s amelynek tudata és spontán hatásrendszere mind pozitív, mind negatív irányba befolyásolja személyisége alakulását.*
- *Vegye figyelembe a közösségben zajló folyamatok, a társas kapcsolatok, a közös tevékenység kibontakoztatását.*
- *Szervezze meg céltudatosan a gyermekéletrendjét tartalmazó rugalmas napirendet, mely lehetővé teszi a személyiség fejlődését.*
- *Törekedjék a barátságos derűs légkör biztosítására.*
- *Tegye lehetővé, hogy közösségi érzelmük kialakulhasson (közös élet biztonsága, nyugalma).*
- *Segítse a közösségi szokások kialakítását, melyek hatnak a közösségi érzelmek, magatartások alakulására.*
- *Tudjanak azonosulni a közösségi - erkölcsi igényekkel, kívánalmakkal.*
- *Adjon lehetőséget a személyiség pozitív, széleskörű fejlődéséhez.*

Tevékenységek

- *A kívánt játékokat elkéri egymástól, átadják egymásnak.*
- *A szokásoknak természetes módon eleget tesznek, belső igényükké válik.*
- *Közös tevékenységekben aktívan részt vesznek.*
- *Észreveszik, kinek van szüksége segítségre.*
- *Figyelmesen, türelemmel hallgatják egymás és az óvónő közlését*
- *Tevékenységekbe bekapcsolódnak.*
- *Keresik a segítségnyújtás formáit.*
- *Bízna önmagukban és társaikban.*
- *Életkoruknak megfelelő tevékenységet folytatnak, amit saját képességüknek megfelelő szinten végeznek.*
- *Egyre nagyobb önállóságra tesznek szert, véleményüket kinyilvánítják.*
- *A megkezdett munkát kérés nélkül befejezik.*
- *Együttműködnek a feladat elvégzésében, még akkor is, ha nehézséget jelent számukra.*

A fejlődés várható jellemzői 5-6-7-8 éves korban

- *Az eddig kialakult szokások a gyerekek igényévé válnak, amelynek természetes módon tesznek eleget.*
- *A közös tevékenységekben aktívan részt vesznek.*
- *Elfogadják az adott tevékenység által megkívánt magatartási formákat.*
- *Észreveszik, hogy kinek, miben van szüksége segítségre.*
- *Számba veszik a csoport tagjait, érdeklődnek a hiányzókról.*
- *Figyelmesen, türelemmel hallgatják meg az óvónő és társaik közlését, kérdését.*
- *Önként, vagy az óvónő kérésére bekapcsolódnak a tevékenységekbe.*
- *Tisztelettel viselkednek a felnőttekkel, az óvoda dolgozóival, vigyáznak munkájuk eredményeire.*
- *Ébrednek bennük a közösségi öntudat, örülnek a közösen elért sikereknek.*
- *Kialakul a csoport léte iránti érdeklődés. Természetes szükségletté válik a közös tevékenység.*
- *Együtt éreznek társaikkal, érdeklődnek egymás iránt. Felismerik, mikor kapcsolódhatnak be társaik tevékenységébe. Érdeklődi őket társaik mondanivalója, munkája.*
- *Önállóan keresik a segítségnyújtás megfelelő formáit.*
- *Bízna önmagukban és társaikban.*
- *Érzelmileg és értelmileg egyaránt elfogadják és követik az óvónő kérését, útmutatását, felfogják alapvető meta-kommunikatív jelzéseit (elismerés, nemtetszés, öröm, biztatás, szomorúság).*
- *Adott tevékenység (játék, munka) által megkívánt magatartási formát önként vállalják.*
- *A megkezdett munkát kérés nélkül befejezik.*
- *Felelősséget éreznek a vállalt feladatért, amelyet akkor is elvégeznek, ha nehézséget jelent, vagy érdeklődésüket már nem köti le.*
- *Spontán alakuló, vagy az óvónő által létrehozott mikrocsoportban képesek együttműködni a feladat elvégzésében, elfogadják a tennivalótól függő alá-, fölé-, és mellérendeltségi viszonyokat.*
- *Képesek kívánságaikat, törekvéseiket módosítani, esetleg elhalasztani, ha erre számukra belátható okból szükség van.*
- *Önálló véleményalkotásra is vállalkoznak. Választanak és döntenek ismert helyzetekben.*
- *Igazat mondanak.*

A terület kapcsolata más nevelési területekkel

Legközelebbi kapcsolatban a játékkal van, mert ez a közösségi élet fejlesztésének alapvető eszköze. Kapcsolatban áll a munka jellegű tevékenységekkel is, mert az óvodai munka elsősorban közösségért végzett tevékenység. Az ünnepek, a hagyományápoló tevékenységek, a kirándulások szervezése is pozitívan befolyásolja mind az egyes gyermek, a csoport, az egész óvoda közösségének alakulását.

Összegzés

*A Waldorf-nevelés a gyerek individuális fejlődését differenciált módon segíti, és módot nyújt lényének a közösségben való kibontakoztatására is. Lehetőséget ad valódi közösség létrehozására, melyben minden gyermeki személyiségre szükség van. Ezáltal, hogy „mindenkinek” van szerepe, a „mindenkire szükség van” élmény és a szolidaritás érzése végigkíséri őket kibontakozó életük során. A Waldorf-óvodák csoportjai **életkorilag** szándékosan mintegy **egyharmad-egyharmad-egyharmad** arányban foglalják magukban a három óvodai „évjáratot” (ezek az úgynevezett **vegyes életkori csoportok**). Ezzel egyrészt nem törik meg a család természetes közegét (testvérek), másrészt a felnőtt és kisgyerek között a nagyobb gyerekekben kitűnő **közvetítőket** találnak, akik a csoport szokásait, ritmusait, napirendjét is teljesen természetes módon hagyományozzák át – az utánpótlás által – az utánuk következőkre. Az óvónő által gyakorolt nevelési stílus, módszer is a gyerek, utánpótlás képességére épül. Követendő mintát nyújt a mindennapokban a maga tevékenységével, cselekvés-soraival, érzelmeivel, gondolataival.*

*A csoportvezető óvónő megteremti azokat a **valós helyzeteket**, amelyekben a gyerekek saját igényeik szerint feltalálják magukat. Ha kívülről nem zavarják a gyerek önbizalmát, egyre növekvő önállósággal maga jelzi fejlődését: egyre több belső és külső aktivitást mutat, egyre jobban ő is **követendő mintává** válhat a többi gyerek számára. Mindez csírája egy későbbi, kreatív, **az életben természetesen eligazodó** személyiség kialakulásának.*

Az óvónő saját személyiségét állandóan fejleszti, ezáltal eleven példával szolgál a fejlődésben lévő gyerekek számára.

Az óvodapedagógus, mint példakép, utánzásra méltó lény...

- Szeresse és ismerje anyanyelvét, önképzéssel fejlessze anyanyelvi kultúráját.
- Beszéde legyen követésre méltó példa, a hangok ejtésében kifogástalan.
- Mondatszerkesztése legyen egyszerű, érthető és helyes, de változatos.
- Természetes hangon beszéljen. Tartózkodjon a hangos beszédétől.
- Alkalmazza megfelelően a beszédtechnika elemeit (hangsúly, hangleadás, hangmagasság, hangszín, ritmus, szünet, stb.)
- Törekedjen a szemléletességre, képszerű kifejezésekre alkalmazására, beszéde színes, érzékletes, dinamikus, meglevenítő erejű legyen.
- Jellemezze a határozottság, következetesség, ugyanakkor személyisége elfogadó, együttműködő, odaforuló, támogató legyen.
- Kerülje a kiabálást, a fenyegetőzést, felháborodását viszont nyilvánítsa ki.
- Alkalmazza a humort, de kerülje a gyermekekre irányuló gúnyt.
- Teremtse olyan biztonságot nyújtó, derűs csoportlégkört, amelyben a gyermek megnyílik, akar és mer kommunikálni, kialakul a beszédkedve.
- Kérdéseivel is fejlessze a gyermekek gondolkodását, ösztönözze beszédre, alkalmazza helyesen a sugalmazón kiegészítendő, rávezető kérdéseket.
- Tárja fel a gyermekek interakciós zavarait, keresse meg azok okait, tapintatosan törekedjék megszüntetésükre.
- Folyamatosan kísérje figyelemmel a gyermekek kommunikációs készségének fejlődését, beszédhelyzetekben tapasztalt viselkedésük változását, egy - egy új fejlettségi szint megjelenését.
- Ismerje fel a beszédtechnikai hibákat, mintaadással javítsa azokat, a rászoruló gyerekeket irányítsa megfelelő szakemberhez.
- Ismerje meg a család anyanyelvi kultúráját, táj-, rétegnyelvi jellemzőit, a köznyelvtől való eltérés okait, a családban esetleg előforduló beszédhibákat.
- Tájékoztassa a szülőket a gyermekekről szerzett óvodai tapasztalatairól, segítse a családot a gyermek anyanyelvi fejlődésében.
- Az óvodában dolgozó felnőttek egymás közötti érintkezése példamutatóan feleljen meg a gyermekektől is elvárt normáknak.
- Az óvónők és a szülők közötti beszélgetések a gyermekcsoportban rövid, lényegre törő közlések. Az óvodai életet nem zavarhatják meg.

Feladataink

Az óvodáskorú gyerekeknek szüksége van arra, hogy a környezetében beszélt „anyanyelvét” minél biztosabban tanulja meg. Az anyanyelvi nevelés az egész óvodai életet áthatja, valamennyi tevékenységi formájában jelen van. Óvodánk az életünket és világunkat átszövő összefüggéseket megkísérli érzékelhetővé és tapasztalhatóvá tenni a gyerek számára. Változatos tevékenységeket és élményeket kívánunk biztosítani a számára, de ugyanakkor óvjuk fejlődő belső világát, elősegítjük a fokozatos érlelődését: ott ajánlunk segítséget, ahol a gyerek éppen tart, és megvárjuk, hogy a gyerek önállóan találja meg a következő lépését. Óvni szeretnénk a gyerekkort, hogy a gyerek csak lassan ébredjen fel a kreatív erőket felszabadító, képekben dúsz gyermeki álomvilágból.

A Waldorf-óvodapedagógiánk ebben az életkorban mellőzni szeretné:

- *A példakép és tapasztalati tartalmak hiányát.*
- *Az idő előtti, túl korai fejlesztést.*
- *A tevékenységekben vagy más módon megnyilvánuló egyoldalúságot.*
- *A gyereket körülvevő s rá ható idegességet, hajszoltságot, — ebből fakadóan — a kezdeményezési kedv hiányát.*
- *A rossz (beteg) példák követését, s ez által a nem egészséges testi-lelki diszpozíciók megtanulását.*
- *Az elidegenedést (például a természeti és az emberi világ, az ember és ember közötti kapcsolatok átláthatatlanságát; az emberi munka és a mindennapi szükségletek közötti összefüggés megtapasztalhatatlanságát).*
- *A nemi sztereotípiák erősítését*
- *A magányosságot (ha a gyerek nem oszthatja meg belső élményeit mással).*

Tevékenységek

- *Mese – bábozás – babázás lsd.*
- *Zene – ének – vers lsd.*

A terület kapcsolata más nevelési területekkel

A Waldorf-óvodai nevelés a gyerekekben működő természetes erőket támogatja, úgy hogy a gyerek szabadon tudja azokat alkalmazni, fejleszteni. Ez szeretetteljes, meleg légkört kíván, amely biztosítja a megfelelő fizikai és pszichés környezetet, s kizárja a zavaró és erőszakos befolyásokat.

A cselekvés, az érzés és a gondolkodás fejlődésében figyelmes, tapintatos vezetéssel segíti az óvónő, amely nem enged a túlterhelést, hanem védi a gyerek saját érésének és kibontakozásának tempóját. Lehetőséget nyújt arra, hogy a gyerek saját útját a megfelelő módon találja meg, s ezen egyre önállóbban járjon.

Óvni kívánja a gyerek fejlődő, belső világát, fokozatos érlelődését segíti elő: ott ajánl segítséget, ahol a gyerek éppen tart, és megvárja, hogy a gyerek önállóan találja meg a következő lépését.

Elvárások helyett érzelmi biztonságot, védettséget nyújt: A nevelő törekszik megérteni a gyerek világát, s tiszteli alakuló világképét.

Az óvónő tudatában van annak, hogy minden érzékelés kihív a gyerekből válaszként egy belső gesztust, megmozdulást, amit majd annak átélése után, képszerű, álmhoz hasonló szemléletben dolgoz fel. Ha ezt a folyamatot nem sürgetik, akkor a természetes érési folyamatok biztosítják a sajátos gyerekkori erőket (teljes figyelem és nyitottság, fantázia, kezdeményezés – mint akarati erő, eredetiség és szociális érzés) átmentését a későbbi életszakaszokra is. A külső, a nevelő által gyakorolt vezetést a gyereki személyiség belső vezéreltsége helyettesíti, amely vezetés alapot képez a szabad önismeret által meghatározott közösségi élethez.

Az óvónő kívánja azt az időpontot, amikor a gyerek maga kezd cselekedni.

V. ÓVODAI ÉLETTÜNK SZERVEZŐ ELVEI

Személyi feltételek

Két főállású, felsőfokú állami végzettséggel rendelkező óvodapedagógus folytatja a nevelői munkát. A csoportvezető óvónő rendelkezik a Waldorf Óvodák Nemzetközi Szövetsége által elismert elméleti és gyakorlati képzéssel. Munkájukat segíti egy főállású dajka, aki gazdaasszonyi teendőket lát el.

A csoportvezető Waldorf - óvónő nagy szabadsággal és teljes körű pedagógiai felelősséggel végzi a munkáját a Waldorf - óvodapedagógiai alapelvek szerint. A Waldorf – óvodapedagógiai képzéssel nem rendelkező óvodapedagógus vállalja a képzés megkezdését az alkalmazásától számított 5 éven belül.

Az óvodapedagógusok feladatai összefoglalva a következők:

- *A csoportegység benti és kinti berendezéseinek és tárgyainak kiválasztása.*
- *Az évi, havi, heti, napi ritmusok folyamatos kidolgozása, a szokásrendszer kiépítése.*
- *A csoport egészséges életmódjának kidolgozása és betartása.*
- *A különböző tevékenységek megtervezése, előkészítése, levezetése, majd utólagos áttekintése.*
- *Az óvodai csoport összeállítása (pedagógiai szempontok szerint).*
- *Minden gyerek egyéni fejlődésének megfigyelése és segítése.*
- *A szülőkkel való közösségi kapcsolat kialakítása és ápolása, problémák esetén közös megbeszélés és útkeresés.*
- *Együttműködés a többi óvónővel. Gyakorlatvezetés vállalása a továbbképzésen lévő óvónők számára.*
- *Aktív részvétel a pedagógiai vezetésben, és a kollégákkal való konferenciákon.*
- *Együttműködés az orvossal, az iskolával és egyéb szakemberekkel.*
- *Folyamatos önképzés, továbbképzéseken való részvétel, bekapcsolódás a Waldorf - óvodák regionális, országos és nemzetközi együttműködésébe.*
- *Színvonalas pedagógiai és szellemi munka biztosítása.*

Tárgyi feltételek

Waldorf – óvodánk teljes egészében és minden részletében az óvodáskorú gyerekek sajátos életformáját, egészséges fejlődését szolgálja. A tárgyi feltételek megteremtésekor is rendkívül fontosnak tartjuk a tudatos választást. Elsődlegesen a pedagógiai szempontokat tekintjük, így a legegyszerűbb környezet (tér, tárgyak, bútorok) is alkalmasak lehetnek, hogy a Waldorf – pedagógiát valósítsuk meg.

Óvodánknak helyet adó régi iskolaépület, otthonos érzést áraszt. Főbejárattal, öltözővel, konyhával, vizes blokkokkal. A kertben elegendő hely van ahhoz, hogy ünnepekkor a szülőkkel együtt is elférjen a csoport. A gyerekek számára homokozó, fák, bokrok, nyújtotta kúszó, mászó lehetőségek; virágágyások és konyhakert kelt egy „tündéerkert”-hez hasonló érzést.

Az óvoda épületében, lehetőség van konyhai tevékenységeket ellátni, barkácsoláshoz egy sarok ad helyet a satupadnak, elegendő a tér, hogy mindannyian leüljünk mesélni, ünnepelni, mozgásos játékot, körtáncot jární. Babáinknak otthona, ágyikója van, lehet számukra főzni a babakonyhában.

***Bútoraink** fából készültek, több funkciónak is megfelelnek. **Textíliáink** természetes anyagokból készültek (gyapjú, pamut, len, vászon, bársony, selyem).*

Naponta használatos eszközeinket jól látható helyen, tartjuk, például a színes gyapjú kosárban. A játékszereink, játékeszközeink, többé – kevésbé kimunkáltak, természetes anyagokból készülnek:

- többféle méretű, többféle színű kendők, leplek, kötelek, zsinórok
- fából készített játékok, hajók, figurák
- varrott babák, bábuk
- kötött állatok, bot nyelű lovagolható paripák, lókantárok
- fejdíszek, koronák, kalapok, palástok
- kósármnyi kagyló, fenyőtoboz, kővek, kavicsok, magok, gyökerek, fakérgék
- báránybőrök, színes rongyszőnyegek,

Pedagógiai szempontok vezérelnek a játékszerek kiválasztásában.

4. számú melléklet: Jegyzék az óvoda eszközeiről és felszereléséről

A tárgyi feltételek javítását a költségvetés ésszerű, takarékos, gazdaságos felhasználásával, valamint pályázati pénzforrásokból, történő kiegészítésével kívánjuk megvalósítani.

A ritmus, szervező-elve óvodai életünkben

A ritmus

A kisgyerek saját testi ritmusai csak lassan válnak rendszeressé. A Waldorf-óvodapedagógiánk ezt a folyamatot úgy segíti elő, hogy a gyerek életét mindig ismétlődő, rendszeresen visszatérő időbeosztással tagolja. Általában három év telik el az óvoda kezdete és az óvodáskor vége között. Elfogadott tény a vegyes életkorú csoportban, hogy minden gyerek máshol tart a fejlődésben, ezért tudásuk és képességeik nem lehetnek egyformák. Az óvónőből sugárzó felfogásból biztatást érezhet mindenki a maga számára arra, hogy mindenhez van elég idő, és mindennek eljön az ideje.

Tudatosan élünk a ritmikus ismétlés én-erősítő, szorongásoldó hatásával.

A témakörök, tevékenységek, művészeti foglalkozások, munkák, ételek, mesék, verses-dalok ritmikus játékok visszatérnek évi, havi, heti és napi ritmusokban. Egészséges változásban élhetik át a gyerekek az elfeledésből lassan felmerülő felismerést, az örömteljes várákozás szakaszainak végén a beteljesülést. Minél hosszabb a ritmus, minél tovább kell várni míg visszatér egy olyan jeles nap, mint például a gyerek születésnapja, névnapja, amit az óvodástársaival együtt ünnepelhet, annál nagyobb érzelmi töltéssel éli meg a várákzást, a beteljesülést, majd a rá való emlékezést is.

Az ünnepek ritmusa

Állandó ismétlődéssel térnek vissza az évkör ünnepei, a természet évszakonkénti változásai és az ezzel összefüggő emberi munkák. (Megtapasztalják, hogy a tél után újra kibújnak a virágok, visszajönnek a fecskék, gólyák és ősszel mindez újra eltűnik. Mindenben átéli elemi és jelképes szinten a vallásos ünnepek érzelmi sorrendjét is, megjelennek az élet nagy állomásai: születés, halál, feltámadás – mindez kimondatlanul.)

Egy-egy ünnepen a mindennapi élmények tudatosan kiválasztva töltenek be egy kijelölt helyet és formát s ezzel majd újra visszahatnak a hétköznapiakra.

Rudolf Steiner szerint az ünnepek az év és az élet forduló- és csomópontjai, amelyek a világmindenség szellemiségével kapcsolhatják össze az embert

Óvodánkban ünneptől – ünnepig a természet szüntelen körforgása szerint, a tavaszi megújulással, a nyári fényvel, az őszi érettséggel, a téli álommal összhangban próbálunk élni óvónőként. Így érzékekkel felfogható, átélhető formába próbáljuk önteni a Gyermekek számára az ünnepek megragadott, belső tartalmát, akik koruknál fogva, közvetlenül még nem érthetik mindezt.

Ünnepeink

- *A Gyermekek Születésnapja,*
- *Hálaadás – Betakarítási Ünnepe*
- *Szent Mihály Ünnepe*
- *Szent Márton Ünnepe*
- *Advent – Szent Miklós*
- *Vízkereszt – Három király időszak*
- *Farsang*
- *A tavasz kezdőnapja*
- *Húsvét*
- *Mennybemenetel*
- *Pünkösd*
- *Szent János időszaka – Nyárünnepe.*

A természet szüntelen körforgásában, az évszakok váltakozásában – tavaszi újulásban, nyári fényben, őszi érettségben, téli álomban – éli ritmusát. Mindez a ki- és belégzés ritmusát követi és megszabja az ember életét, munkáját. A Waldorf-pedagógia felfogása szerint alvás és ébrenlét, nyár és tél, a ki- és belégzés, hasonló, egymást imitáló ritmusok, melyeknek az ember lényére gyakorolt hatását nem hagyhatjuk figyelmen kívül a nevelés folyamatában sem. Az ünnepek megjelenítése minden évben új személyes viszonyt kíván az óvónőtől. Az ünnepek időt álló tartalmával és a jelképekkel. Ezekkel a jelképekkel, (melyeket közvetlenül él át és ért a gyerek) akarja körülvenni őt a hétköznapi életben. Ezen a módon tudja az ünnepek mindenkori jelenidejűségét a maga számára élővé, a gyerek számára átélhetővé tenni, az évszakokhoz, a természethez, a hagyományokhoz új kapcsolatot teremteni.

A csoportszobában tükröződnie kell az adott évszak hangulatának és az évkörön belüli ünnep jellegzetességének.

Ez megjelenhet:

- *képrválasztásban, a szimbólumokban (egy-egy képzőművészeti alkotás reprodukciója, általában képeslapnyi nagyságban)*
- *a virág vagy a termés díszekben*
- *a használatban lévő anyagok, terítők színeiben.*

Mindezek helye lehet az úgynevezett **évszakasztal** vagy **szépsarok**, amely egyben a gyertya helye is. Az óvónőtől függően ez nagyon élő és élményt kelt! sarok lehet a gyerekek számára, ahol nap mint nap találkoznak a mesevilággal is, az ünnep tartalmával, a szertartások áhítatával, közös együttlétek élményeivel, emlékeivel.

Az ünnepeknek akkor van értelmük, ha azok nem üressé vált formák – csak kikapcsolódások – hanem megszületik az emberben az ünnepet teremtő erő. Ez az erő él a hétköznapiok fáradhatatlan készülődésében, munkájában. Ez a folyamat tevékeny, mégis türelmes várakozással telő. Van remény arra, hogy az ünnep eljön, és ragyogó fényével bevilágítja a környezetét és megszólít minket.

A hét ritmusa

Hetente ismétlődő művészeti tevékenységeink, vissza - visszatérő azonosságaiikkal érzékletesen tagolják a hetet.

- **Hétfő: rajzolás:** Méhviaszból készült, élénk színű krétákkal rajzolnak. Ezek téglalakúak, hiszen ceruzaszerű fogásra a kisgyermek keze még alkalmatlan. A téglácskákat, mint egy kődarabot, hüvelykujjukkal nyomják a másik négy ujjukhoz. Témához nem kötöttek, önállóan tevékenykednek a gyerekek. Ez a tevékenység segíti a hétvége utáni visszaérkezést az óvodába, a gyerekek gyakran rajzolják le hétvégi élményeiket.
- **Kedd: méhviasz – gyurmázás:** A gyurmázáshoz élénk színű, a kéz melegétől megpuhuló méhviasz lapocskákat használnak. A méhviasz megpuhulása után maga is átmelegszik, mintegy hőt sugároz. A gyerekek mindent megformálhatnak, amit akarnak.
- **Szerda: gyapjú – munka:** Festett, kártolt gyapjút filclapokra lehet tenni és így készíteni egy kevésbé kontúros képet. A filcanyag kartonpapírra van ragasztva, a kifésült gyapjú színek szerint van kosárba rendezve. Ez a technika átmenetet képez a kézimunkához tartozó gyapjufeldolgozás, a plasztikus formálás és a képalkotás között.
- **Csütörtök: kenyérsütés:** A hetenkénti kenyérsütés alkalmat ad tésztával dolgozni, azt megformálni és kjsütni. Fontos, hogy az óvónő körültekintően készítse elő a sütetést, és olyan szokásrendszert alakítson ki, amely megteremti a feltételeket ahhoz, hogy végig nyugodtan haladjon a munka.
- **Péntek: festés:** A festés körültekintő előkészítést, majd rendrakást igényel. Az óvónő rajztáblákat, szivacsokat, vizes üvegeket, akvarellfestékeket rak az asztalokra. Az előáztatott akvarellpapírokat a rajztáblákra teríti. Énekelve osztani kezdi a vastag ecseteket, amelyekkel a gyerekek szétfuttathatják a színeket a papíron. A piros, a sárga és a kék színből tudják a vizes papíron előállítani a többi színt. A színhatárok egymásba folynak. Fontos, hogy a tevékenység a színből, a színélményből indul ki.

A tevékenységek tartalma mindig tükrözi az adott időszakot, így alapanyagul szolgál az ünnep eszközeihez, például Fehér madár gyapjúból Pünkösdi időben.

Egy-egy időszak ünnepel fejeződik be a Waldorf-óvodában, amelyre azt megelőzően hosszabb ideig „készül” a csoport. A heti és mindennapi tevékenységekben bekövetkező egyre gyakoribb enyhe változásokból lehet érzékelni azt, hogy az ünnep közeledik már.

Az óvoda berendezése, színei, virág és növény díszei az évszakasztalon, a választott mesék, versek és dalok tartalma, a tevékenységek és munkák jellege – mindez együtt egyértelmű nyelven beszél a kisgyerekek számára érzékelhető szinten arról, hogy milyen időszakban él ő, éppen.

A ritmusok az étrendben is megjelennek. Havi változásban mindig az idényjellegű zöldségek, gyümölcsök szolgálnak táplálékkul, a hét napjait, pedig a feldolgozott gabonafajták különböztetik meg. Hétfőn rizs, kedden árpa, szerdán köles, csütörtökön rozs, pénteken zab.

A nap ritmusa

A kisgyerek igényli az ismert és áttekinthető ismétlődésekkel tagolt időrendet. A családban is fontos a kisgyerek számára az étkezések, a lefekvések és felkelések, a séták és más tevékenységek tagolt rendje, ugyanúgy igényli ezt az óvoda rendjében is.

A Waldorf-pedagógia a gyerek napját úgy tagolja, hogy a koncentráltabb tevékenységek után mindig egy szabadabb következik. Ez által ritmusa lesz a napnak, mint ahogy a lélegzésnél a ki- és belégzés váltakozik. Így lesz képes a gyerek egészségesebben élni, mélyebben aludni, sőt egészségesebben lélegezni fizikailag is.

Ezek a folyamatok ugyanis jelentős mértékben függenek a lelki feltételektől: Ha túl sok az élmény, és túl kevés a szabad játék, amiben fel tudná dolgozni az élményeket, akkor egészségtelenül elfárad a gyerek; ha viszont túl kevés az élmény, akkor unalom és érdektelenség lép fel, ilyenkor nem alszik elég mélyen és fáradtan ébred fel.

Fontos, hogy olyan rendszer alakuljon ki, melyben **minden gyerek v é g i g részt vehessen a csoport életében** (az óvodai napnak közös kezdése és befejezése van). Az ettől eltérő, esetleg már a nyitást megelőző vagy a zárást követő ott tartózkodások mindig egyénileg megoldandó gyermekmegőrzési helyzetek legyenek.

- Egymás után következzenek inkább rövidebb időtartamú, az óvónő által „vezetett helyzetek”, és hosszabb „szabadon választott tevékenységek” (játék), felfrissítő váltakozásban.
- A különböző tevékenységek jellegét tekintve maradjon minden nap azonos felépítés, de a tartalma a heti, havi ritmusokban változatosan térjen vissza. Természetesen legyen helye a kivételeknek és kivételes alkalmaknak is.
- Vegyük figyelembe a délelőtti és a délutáni közötti minőségi különbséget.

Egész nap nyitva tartó óvoda lévén, **szükségszerű, hogy úgy gondoljuk végig egy óvodai napunkat, hogy érvényesülhessenek az előbb leírt kritériumok.**

Ezért alakítottuk napirendünket a következőképpen:

- A Gyerekek érkezése, Reggelizés, Szabad játék, napi kézműves tevékenység, melyet az óvónő elkezdi, és a Gyerekek bekapcsolódhatnak.
- Rendrakás, melyet az óvónő egy dal megszólalásával jelez, majd Reggeli kör az Évszakasztalnál, aktuális, évszakhoz igazodó versekből, énekekből összeállított Ritmikus játék, Tízórai
- Udvari játék, Öltözködés, csipp - csepp játék
- Mese –Ébéd- Búcsú a távozóktól
- Rendrakás, Mosakodás, Pihenésre készülődés
- Elcsendesülés
- Uzsonna, udvari - Szabad játék, Búcsú

Nyitva tartás, szünidők

A gyerek valódi **szomatikus és pszichés szükségletei** ebben az életkorban egyrészt megkívánják a családon kívüli kapcsolatépítés lehetőségét, másrészt mintegy **félnapos**, de inkább négy-öt órás **csoporthoz tartozás** után feltétlenül szükségük volna arra, hogy visszatérhessenek személyes életükbe. Az óvoda a szülők munkaidejéhez többé-kevésbé alkalmazkodva reggel nyit.

Nem túl korán, mert a gyerekek **ki kell aludnia magát**. (Reggel hét, fél nyolc tájban az óvodák általában nyitva vannak, s fél kilencig lassan minden gyerek megérkezik.) Ennek az időpontnak a betartását azért **kérjük**, hogy a (minimálisan egy órai) benti szabad játékra lehetősége legyen minden gyerekeknek. A Waldorf-óvoda igyekszik a szülőket arról tájékoztatni, hogy a gyerek érdeke megkívánná, hogy délben hazamehessen, mert maga a csoportban tartózkodás is fárasztó számára. Az volna a kedvező, ha a gyerekek az ebédet már otthon ehetnék meg s a délutáni alvás után egy sokkal nagyobb és megnyugtatóbb személyes térben játszva és merengve dolgozhatnak fel a délelőtti élményeiket. Természetesen ahol erre szociális okokból nincs lehetőség, **ott a családdal közös mérlegelés és döntés után** a Waldorf-óvoda magára vállalja, a gyerek **érdekében a délutáni elhelyezést, szükség esetén más megoldások keresését**. Nagyon szerencsés, ha a gyerek ezt az időt esetleg egy másik családban tölti el, amely egy vagy több gyereket fogad a csoportból. Amennyiben ilyen áthidaló megoldás nem lehetséges, akkor nagy gondot kell fordítani arra, hogy ezeket **a délutáni órákat**, amit a gyerek az óvodában tölt, **csak a megfelelő feltételek mellett vállalja magára a Waldorf-óvoda!**

Külön óvónőre van szükség és a napirend egészének gondos átdolgozására. (Semmiképpen sem jó, ha a délutáni program abból áll, hogy a gyerek szüleit várja, miközben a többiekért már jönnek!)

Ebédeltetés, lefekvés és külön délutáni program szükséges. Művészeti tevékenység, nagyobb háztartási munkákra van ilyenkor lehetőség (befőzés, gyapjufeldolgozás, mosás, vasalás, stb.), de ekkor is **mindenképpen legyen a napnak közös befejezése a gyerekekkel**.

A ritmikus váltásokba és változásokba tartoznak a **pihenők és a szünetek**, ugyanúgy, ahogy az alvás hozzátartozik az emberi természet ritmusához. Negyedévenként szüksége van a gyerekeknek legalább kéthetes szünidőre, amikor a gyerek az óvodában szerzett tapasztalatait beleviszi saját életébe és feldolgozza.

A kifáradás hosszabb idő után többek között irreverzibilis dekoncentráló és elfáradó folyamatokat is elindíthat.

Őszi szünetünk tartama kb. egy hét: Mihály Ünnepünket követően.

Adventi szünet tartama kb. két hét: Karácsonyt megelőző néhány nappal veszi kezdetét és tart kb. Vízkeresztig.

Farsangi szünet 3 nap: Hamvazó szerdától a nagy böjti idő első napjai.

Húsvéti szünet tartama kb. egy hét: Nagypénteken kezdődik.

Nyári szünet tartama kb. két és fél hónap, mely a Nyár Ünneppel veszi kezdetét.

A beszoktatás ritmusa

A Waldorf – pedagógia legnagyobb érdemeinek egyike, hogy a **Ritmussal**, mint alapelemmel él az óvodában. Ennek jótékony hatása a gyerekek óvodai életének megkezdésében is segítséget nyújt.

Az első napoktól kezdődően megtapasztalhatják a Gyerekek a napirendet, mely egész évben a ki – és belégzés szerinti ritmust követi, vagyis a szabad játéktevékenységet követi egy közös tevékenység (reggeli kör, körtánc, tízórai), majd egy újabb szabad (udvari) játéktevékenységet követ a mese, mint közös forma.

A Gyerekek számára az új élet, mint minden ember számára egy új helyzet temperamentumtól függetlenül, nehézségekkel jár.

Ismeretlen emberek, idegen szokások, eddig nem tapasztalt élethelyzetek.

Ezt felismerve, a felnőttek feladata, hogy a Gyerekeknek minél elviselhetőbbé tegyék azt, ami nehéz.

Nagyon fontos a Szülők és a pedagógusok részéről is a következetesség, mely a Gyermekben növeli a biztonságérzetet. A következetesség azt jelenti, hogy napról - napra tudatjuk a Gyermekkel, hogy mikor jön, és meddig marad az óvodában, s ha úgy tűnik, hogy kezdetben szívesen maradna tovább, akkor is tartjuk magunkat az eredeti elgondolásunkhoz.

A Gyermek számára a felnőttek elgondolásai, szavai, tetteik harmóniában kell, legyenek ahhoz, hogy biztonságban érezze magát.

A Gyerekek óvodába érkezésük előtti héten, csütörtök délután „beköltöznek” és helyet keresnek;

A kék és fehér kötényüknek, a váltócipőjüknek, a ruhászsákjuknak, a gumicsizmájuknak, az esőkabátjuknak,

I. Hét az óvodában

Hétfőn: Rendrakásig

Kedden: Székkör - Körtáncig

Szerdán: Tízóraiig

Csütörtökön: Udvari játékvégéig

Pénteken: Ebéd – Mese – Búcsú, végig maradnak,

A következő napoktól kezdve a Gyerekek 8 – 8. 30 H körül érkeznek, és a Mesét és Búcsúzást követően már várják őket Szüleik.

Az óvoda kapcsolatai

Belső kapcsolataink

Óvodánk és a Családok együttműködése

Pedagógiánk hangsúlyozza, a gyermekekre irányuló és a gyermek javát szolgáló együttműködés kölcsönös felajánlását és elfogadását a szülők és a pedagógusok részéről.

Az együttműködés formái:

- *Az óvodánkba való felvételnél beszélgetést kezdeményezünk a szülőkkel. Alapvető kérdés, ki az Ő titkot rejtő gyermekük; hogy mi hozta őket az intézményünkbe, mennyire ismerik a Waldorf - pedagógiát. Előzőleg tájékoztatást kaptak a gazdasági, jogi működésünkről és a szülői közösség kapcsolatáról.*
- *Waldorf Játsszó csoportunk működik, ahol heti egy alkalommal a délelőtti napirendünk egy részéből kapnak ízelítőt az érdeklődő családok.*
- *Családlátogatás során megismerkedünk az újonnan érkező gyermekekkel otthoni környezetükben.*
- *Havonta egyszer szülői estet tartunk, ahol ismerkedünk a Waldorf - pedagógiával, nevelési helyzetekről beszélgetünk, művészeti tevékenységet folytatunk.*
- *Év közben fogadóórákat biztosítunk a szülőknek, hogy az aktuális kérdéseket meg tudjuk beszélni.*
- *A csoportvezető óvónő beszélgetést kezdeményez a szülőkkel, ha a gyermek állapota, viselkedése indokoltá teszi.*
- *A szülők aktívan részt vesznek az ünnepek megszervezésében, nyitott ünnepek lebonyolításában.*
- *Az óvoda rendszeres takarításában, mosásban, varrásban szintén aktív szerepet vállalnak a szülők.*
- *Törekszünk arra, hogy rendszeresen visszajelzést kapjunk a szülőktől.*
- *Közös, családi programok szervezése, óvodán kívül a családok egymás közötti kapcsolatának erősítése (kirándulás, főzés, iskolalátogatás stb.)*

Óvodánk és a Fenntartó együttműködése

Az óvoda és a Fenntartó közötti kapcsolat meghatározója a Waldorf – pedagógia alapvető szellemisége. A fenntartó saját szempontjait az egyesület vezetőségén keresztül juttatja érvényre. Ezen kívül – ha egyéb rendkívüli ok miatt nincs szükség nagyobb gyakoriságra – évente kétszer az óvodavezető teljes körű gazdasági, működési, pedagógiai beszámolót tart a Fenntartó hivatalos irányító testülete számára.

A Fenntartó és a Szülők, a Szülői Kollégium együttműködés

A szülői közösség képviseleti úton három tagból álló Szülői Kollégiumot hoz létre, amely jogosult eljárni valamennyi szülő képviseletében, illetve az óvoda egészét érintő ügyekben.

Óvoda – Iskola kapcsolata

Az intézmény pedagógiai létszáma, és alakuló léte úgy kívánja, hogy hetente tartandó Pedagógiai Konferenciákat tartsunk, melyen mind az óvoda, mind az iskola testülete jelen van. Feladatunk elsősorban feladataink kitűzése, az összehangolt tudatos szellemi munka megteremtése, gyakorlása.

Külső kapcsolataink

Óvodánk a pedagógiai feladatok elvégzése, gyermekek egészségügyi, gyermekvédelmi és szociális ellátása érdekében valamint egyéb ügyekben rendszeres kapcsolatot tart fenn más intézményekkel. A nevelők rendszeres személyes kapcsolatot tartanak fenn más Waldorf - óvodapedagógusokkal meghívás vagy egyéb értesítés alapján.

A kapcsolattartás formái és módjai:

- *Közös megbeszélések tartása*
- *Szakmai előadásokon és megbeszéléseken való részvétel*
- *Rendezvények látogatása, azokon való részvétel*
- *Szakmai tájékozódás személyesen, e-mail-ben vagy telefonon.*

Az óvoda kapcsolatban áll a következő szervezetekkel:

- *A fenntartó Aranyhal Waldorf Egyesülettel,*
- *A gyermekek és az óvoda dolgozóinak egészségügyi ellátásáról gondoskodó társintézményekkel,*
- *Gyermek- és ifjúság - védelmi hatóságokkal,*
- *Nevelési tanácsadóval, családsegítő központtal,*
- *Más Waldorf óvodákkal, Waldorf oktatási intézményekkel,*
- *A Magyar Waldorf Szövetséggel.*
- *A Waldorf Házzal, mint pedagógiai szakmai szolgáltatóval.*

IV. AZ ÓVODAI ÉLET TEVÉKENYSÉGI FORMÁI

Tevékenységszabványok

Szabad játék

*A gyermek szabad játéka kiemelt fontosságot élvez a Waldorf – óvodai élet, tevékenységi formái között. A megfelelő tanulási forma ebben az életkorban **nem** az úgynevezett játékos tanulás: hanem a **valódi***

tapasztalatszerzés, melyre a Waldorf - óvodai élet egésze ad lehetőséget. A szabad játék idejében végzett munka jellegű tevékenységek az udvari játék, a kerti munka vagy a séták, kirándulások. A játék mellett a gyerekek rácsodálkozhatnak a természetre, az évszakoknak megfelelő változásokra. A Waldorf - óvodai napirendben **minimálisan** kétszer, egy-egy óra szabad játékra van ideje a gyerekeknek. Ezzel biztosított a kisgyerek szükségleteiből fakadó játékigényének kielégítése az óvodában. Ez alatt, az idő alatt látóterükben az óvónő különböző munkákat végez (háztartási, kerti, kézműves tevékenységben). Az óvónő feladata, hogy a munkája körül olyan hangulat áradjon szét, hogy a gyerekek ebben a meleg, derűt sugárzó légkörben, „mint egy burok alatt” érezzék magukat, s így folytathassák a játékot. Arra is van lehetőség, hogy a gyerek rövidebb időre „segítsen” az óvónőnek.

Nem a munka eredménye, a teljesítmény a fontos, hanem az igazi örömet okozó tevékenység folyamata. A gyerek rácsodálkozva veszi fel az óvoda „élet műhely”-nek is nevezhető mindennapjainak mozzanatait és saját helyét megtalálja a csoport éli, tevékeny közösségében. A szabadon játszó gyerekek rendelkezésére állnak a különböző kuckók, állandó vagy ideiglenesen kiépíthető házacskáék és az ezekhez tartozó berendezések, a sarokba támasztott bot-paripák vagy a fogastra akasztott palástok, koronák, kardok ugyanúgy, mint a bábsarok bábbi és babái vagy a nagy fa és kő építőelemek, illetve a különböző természetes anyagok, bársonyok, vásznak, szörmék, selymek.

A játékszerek nagy része alapelszertően nem részletesen kimunkált, s ezzel is elősegíti a gyerek fantáziájának tevékenységét. A különböző, természetből származó tárgyak alkalmasak arra, hogy sok mindent jól helyettesítsenek anélkül, hogy rendeltetésükkel ellentétes módon kerülnének felhasználásra.

A gyerek úgy alkalmazza a játékszert és játékbutort, az anyagokat, ahogyan szüksége van azokra: környezetét alakítja, játékvilágát megteremti, és annak lakosává válik. Fontos, hogy a felnőtt ezt figyelemmel kísérje, és megértéssel kövesse. Az adott helyzetben megfelelő eszközt vagy ötletet tudjon felajánlani, ha például: a gyerek nem talál be a játék világába, hangulatába, a játék elakad, vagy túl erősen leragad a játészó egy monoton, egyoldalú játékformánál.

Az óvónő törekszik arra, hogy a konfliktushelyzeteket, megelőző jeleket észrevegye és ilyenkor időben, tapintatosan belépjen a gyerekek játékvilágába, mint szereplő, aki továbbsegíti, majd kilép újra, mintha ott se lett volna.

A probléma megoldását esetleg egy kérdés felvetésével segíti elő, így a gyerekeket egy általuk megtalált, új folytatási lehetőségre vezeti. A szabad játék ilyen vezetése nem jelenti a tevékenységbe való beavatkozást, és annak irányítását. Azt az érzést kelti a gyerekekben, hogy ők uralják a saját játékukat, egész helyzetüket – s ez így is van.

Háztartási, kerti munkák, kézművesség (A külső világ tevékeny megismerése)

E tevékenységek különbözőek lehetnek:

- **a mindennapi munkák** (vásárlás, sütés, főzés, asztalterítés, ételosztás, mosogatás, rendrakás, virágöntözés, állatgondozás, takarítás)

- **heti visszatérő munkák** (mosás, vasalás, varrás, játészzer javítása, évszakasztal „felújítása”)

- **havi, évszakonkénti munkák** (veteményezés, aratás/betakarítás, befőzés, gyapjú feldolgozása, selyemfestés)

Ezeket a **munkákat** az óvónő a (benti és kinti) szabad játék ideje alatt végzi, **egymást átható ritmusokban.**

A gyerekeknek lehetőségük van a különböző folyamatok átélésére:

Példaként: egy ilyen **tevékenységi kör** az ültetés vagy palántázás, a termések leszüretelése, a befőzés, vagy a gabonák feldolgozása, mely tevékenységek többrétű és természetes módon épülnek be az óvoda mindennapi életébe.

Ősszel a gyerekek – a saját kézzel varrott – kis filcszakokban hazaviszik a búza magvait. Ezeket egész télen őrzik tavaszig, amikor visszahozzák őket. A tavasz kezdőnapjának ünnepe alkalmával elültetik a magokat egy tálkába és így megismerik a csírázó búzát. Kiránduláson vagy a kert elkülönített részén látják, amint a búza növekszik, kibontja kalászát, majd megsárgul. Talán módjuk van az aratást is szemügyre venni, s az aratás után a tarlón elhullott kalászokat felszedgetni. Az óvodában aztán kibontják a magot a héjából s üvegekbe, gyűjtik. Az óvodában, kis kézi-malmokon ledarálják a magokat, s a sárgás magból fehér liszt lesz. Néhányan, több kis csoportban talán a boltba is elmennek, és ott vásárolnak még búzát, rozst, vagy más egyebet. Látják, amint a boltos méri az árut, s az óvónő fizet. Víz, só, kovász és még ki mit szeret bele – maguk gyúrnak, dagasztják a tésztát, s kis cipókat szaggatnak, majd letakarva kelni hagyják, s a sütőbe (kemencébe) teszik. Hamarosan az egész óvodát betölti a sült kenyér illata. A kész, de még meleg cipót felvágják, megvajazzák és megeszik. A gyerekeknek lehetőségük van különböző feldolgozó folyamatok átélésére is. Például: gyapjút mostak, majd szárítottak a szabad ég alatt, ezután behozzák a tiszta gyapjút, majd elkezdődik a megmunkálása: kártolás és fonás, amit az óvónő egy rokkán végezhet, miközben énekel, vagy mesél az őt körülvevő gyerekeknek.

A fonás jó, nyugodt hangulatot keltő munka, főleg a téli időszakban. A gyerekek elkerhetik a kész fonalat, és az ujjukkal csomózhatnak, fonhatnak, horgolhatnak vagy esetleg az úgynevezett „körmöcskén” hosszú köteleket kötnek belőle.

Mindaz, ami elkészült, felhasználható a játékuhoz, például ló kantár is lehet belőle.

Meleg időben sor kerülhet a gyapjú színezésére is, nemezelésére is, labdákat is így lehet készíteni. A színezett és nyers színű gyapjút később képkészítésre vagy kis figurák, állatok készítésére is használhatják. A gyerekek számára így különös hangsúlyt kap a **kézművesség**, mint **elemi játékkészítési lehetőség**. A kézimunkához tartozik továbbá a szövés: az óvónő egy nagy szövőkereten dolgozik, miközben a gyerekek számára kicsi keretek vannak, amelyeken az ujjukkal kis terítőt vagy tarisznyát szőnek. A varrást, a hímzést valamint a speciális eszközöket (körmöcske, szövőkeret) igénylő munkákat is nagy kitartással végzik az iskolába készülő gyerekek az utolsó óvodai évükben. Az óvónő itt is példaként szerepel, aki játékokat készít a gyerekek jelenlétében. Nem csak a gyapjú és a különböző textilek képeznek jó alapanyagot a játék készítéséhez: fadarabból, ágakból vagy gyökérből házikót, hajót, autót, bababútorokat lehet készíteni. Így sor kerül kalapácsolásra, főrészelésre, reszelésre, csiszolásra, igazi szerszámokkal, a satupadnál. A kicsik, akiknek még nem szabad az ilyen munkákat végezni, a munka jellegű tevékenységek körül egy teljes játékvilágot építenek ki: például várják a fűrészport, amit összesöpörnek, elszállítanak, majd „főzéshez” használják a babakonyhában.

Ezek a folyamatok is érzéki és mégis áttekinthető tapasztalatokkal szolgálnak a külvilág fontos, hozzánk kapcsolódó eseménysorairól.

Honnan van a mindennapi kenyérünk?

Honnan van a méz, a viasz (kréta, gyurma, gyertya)?

Honnan van a ruhánk alapanyaga (gyapjú)?

Honnan vannak az építészet anyagai (agyag, homok, fa)?

Hogyan lesz mindezekből az emberi életet szolgáló dolog?

Ezek a kérdések átszövik a Waldorf - óvodás mindennapi életét és meghatározzák az óvónői munkák tartalmát. Így a választ a gyerek számára saját **érezki tapasztalata**, s nemegyszer saját – az óvónőt utánzó – **tevékenysége** adja meg.

Mese – bábozás - babázás

A mese

Ahogy a gyerekek az ősi kézművességekben valóságos folyamatokkal megtapasztalható módon találkoznak, s így az óvónői munkában átélhetik a valóság változásait (ahol a minőség függ a szakszerűségtől és a következetességtől, és mérhetővé válik az eredmény), ugyanúgy a mindennapi **mese** is – másfajta, belső úton – **bepillantást jelent a gyerekek számára a valóság világába**, mely megfelel mágikus világképüknek.

Az óvodáskorú gyerekre jellemző, hogy számára egy lénynek a külseje tükrözi belső lényegét: a gonosz egyenlő a csúnyával, a jó mindig szép vagy csak el volt varázsolva. A gyermek számára az is természetes, hogy harcot kell vívni, helyt kell állni ahhoz, hogy valami jó bekövetkezze.

A Waldorf - pedagógia úgy látja, hogy sok igazság rejlik az **eredeti népmesékben**, mert olyan **lelki, szellemi értékekről** és példakép erejű emberi fejlődési folyamatokról szólnak, melyek éppen olyan igazak, mint az érzékelhető világ tényei.

A Waldorf - óvodában a mesék mindig az aktuális ünnepkörhöz, évszakhoz kapcsolódnak. Az óvónő **hosszabb időn keresztül**, legalább egy hétig meséli fejből szóról szóra ugyanazt a mesét. Az ismétlés nem unalmassá teszi a mesét, hanem elmélyíti az azonosulást és a megértést. Belső képként (tájképszerűen) jelenik meg a mese a gyerekekben. Az **érdeklődése és biztonságérzete nő**, s örül, ha tudja, hogy mi következik. A gyermek érzelmei előre látható sorrendben jelennek meg és így élvez a gyermek a feszültséget is, majd a feloldást. A mesélés a mindennapokba beépített szertartás, mindig **ugyanabban az időpontban**, mindig **ugyanazon a helyen van**, és minden gyermek egyformán résztvevője. Mindig ugyanazok a gesztusok és események adják meg a jelet a mesekezdesre, például: az óvónő halk lantjátéka, mialatt a másik óvónő meggyújtja a gyertyát, kialakul a kör és egy közös ének után, megszólal a mese.

A mesemondás fejleszti a gyermek **érzelmi, értelmi és anyanyelvi** képességeit egyaránt.

A Waldorf - pedagógia az idegen nyelv tanítását csak az iskolában, de ott már az első osztálytól kezdve (egyszerre két idegen nyelven is) helyesli. Az óvodáskorú gyerekeknek szüksége van arra, hogy a környezetében beszélt „anyanyelvét” minél biztosabban tanulja meg. Különös hangsúlyt élvez a Waldorf - óvodában az a **szókincs, amely segíti a belső kép kialakítását** – mint például az eredeti népmesék szókincse s képei – és felidéri a fogalmak érzelmi töltését, amely mindig sokszínű és többretegű. Nem csupán a megnevezés, mint az érdeklődést lezáró magyarázat a fontos, hanem az is, hogy érzékelhetővé, átélhetővé váljon a tartalom. Olyan régi szép szavakon megszólaló mesét is szívesen mesélnek az óvodában, amelyeket nem szükséges azonnal érteniük az óvodásoknak. Jó, ha a gyerekek csak **sejtik** a szavak jelentését, - de az érzelmi töltés ilyenkor is jelentős – és majd idővel tisztul az értés.

Az óvónők nagy értékűnek tekintik a gyerekek alakuló világképét. Ha a gyerekek megosztják az óvónővel még képlékeny világnézetüket, amely sokszor kevés információból következtetve és ezért hiányosan alakult ki, az óvónő **nem javítja ki** feltétlenül állításait a tudomány legutolsó eredménye szerint. A nyitott és eleven kérdésként átélt képzleteket meghallgatja, esetleg feltesz egy kérdést de, csak ha nem zavarja így a gyerekek mesélőkedvét, melyben megnyilatkozik belső titkairól.

Bábozás

-

babázás

A **vegyes életkorú csoport** összetétele igényli a gondos mese kiválasztás mellett a pedagógiai segítséget is arra, hogy egyszerűbb mesét, örömmel tudjanak végighallgatni és követni a nagyobbak, és egy hosszú komplikáltabb mese alatt ne fáradjanak el a kicsik. Segítség lehet a **bábozás**, amelyre egy ünnep alkalmával is sor kerülhet.

A Waldorf - óvoda bábszínházának bábuai nem kézi vagy kesztyűbábok, hanem úgynevezett álló bábok, vagy marionett figurák. Ezeket az óvónő az asztal mögött ülve vagy állva, takaratlanul vezeti az asztalszerű színpadon, vagy felülről zsinórral mozgatja, ha marionett. Az óvodást nem zavarja, hogy látja a báb mozgatóját – ellenkezőleg, ez számára érzelmi biztonságot nyújt. Másfelől az óvodás jobban, mélyebben

azonosítja magát a kívülről vagy felülről láthatóan vezetett teljes figurával, mint a sokszor csak derékig látszó „belülről” megelevenített, önálló életre kelt bábbal.

A Waldorf - óvoda bábjai általában **saját készítésűek**, a leggyakrabban a szülőkkel együtt készítik az óvónők, esetleg a nagyobb gyerekekkel – mint ahogy az összes többi játékállatot és lényt, törpét, babát is. **A babuk arca csak nagyjából kidolgozott**, hogy helyet és teret adjon az intenzív gyermeki projekciónak.

Színes selymekkel letakart, kellékekkel berendezett asztalon, a képzeletre támaszkodva valamilyen utat jár be a gyerek a hőssel együtt. Amellett, hogy a bábozás erősíti a gyerek figyelmét, színeivel, mozgásaival alátámasztja a gyerek belső képeit, aktivizálja őt, indítást ad arra, hogy a szabad játékban ő maga is fölépítsen egy tájat, anyagokat és bábként használható figurákat keressen, vagy készítsen, s végül előadja bábszínházát a többieknek is.

Egy ilyen – a gyerek által felépített és elmesélt bábjátékna különleges varázsa van. Sokszor több gyerek vesz részt az előadásban, és az ő „függöny mögötti” kommunikációjuk rendkívüli **szociális teljesítmény**, mert mindent a sokszor „rögtönzött”, az adott pillanatban kitalált mese fontosságának és folyamatosságának rendelnek alá a bábozók. Olyan is előfordul azonban, hogy az óvónőt kéri, hogy ő meséljen, miközben ők előadják a még mindkét fél számára (mesélő és bábozó) ismeretlen – mert rögtönzött – mesét. Az előadás folyamatosan születik meg. Ilyenkor mutatkozik meg, hogy **közös képi nyelvben** tudnak gondolkodni a gyerekek az óvónővel. Sokszor már a pici gyerekek is elkezdnek bábozni, de ők még nem mernek, még nem tudnak mesélni. Inkább a nagyobbak állnak elő a saját maguk által kitalált mesével sokszor megdöbbenően gazdag szókinccsel.

Fontos számukra, hogy a meséléssel és a bábozással kapcsolatos csoportszokásokat ők is betartsák például: letakarják a felépített színpadot előadás előtt és után is, énekszóval vagy zenével kezdik, és kísérik, majd fejezik be az előadást.

Sokszor az óvónők saját mozdulataikat figyelhetik meg a bábozó gyereken. Annyira szokássá válik a bábszínház, hogy otthon is – ünnepekkor vagy más alkalommal – nagy örömmel báboznak a gyerekek a családjuknak, rokonaiknak, vendégeiknek, vagy ha más néző nem akad, a babáiknak és kedvenc állataiknak.

Az óvodáskorú gyerekek legyen lehetősége **egy olyan babát** szeretni, amelyre az ő saját „énjét”, személyiségének magját kivetíti és barátként vagy játszótársként, osztja meg vele minden örömét és bánatát. Egészségesen hat, ha a gyerek ilyen módon feldolgozhatja a számára még érthetetlen helyzeteket vagy más élményeit. Van olyan Waldorf - óvoda, ahol minden gyerek részére készítenek az óvónők a szülőkkel együtt egy-egy ilyen babát.

Ezek az úgynevezett „Waldorf - babák” körültekintő gondossággal készülnek; a szabástól a baba felöltöttségéig bezárólag. Figyelembe véve azt, hogy minden, ami a gyerek kezébe kerül az esztétikán túl jó minőségű, mint értékű legyen, nemcsak a természetes anyagok (pamut, gyapjú) használatát tartjuk fontosnak a Waldorf - óvodában, hanem a testarányok (fej-test arányai) pontos betartására is törekszünk, s a színeiben (test, haj, ruha) az arckifejezésben finom, lágy harmónia tükröződjön a „kedves játék babából”. Mindez által szabad teret kaphat a gyerek fantáziája és képzelete.

Zene – ének - vers

A zene

A Waldorf - pedagógiára jellemző, hogy mindig a gyerekből indul ki, mégpedig abból a fejlődési szakaszból, amelyben a gyerek éppen van. **A kisgyerek teljesen másképpen hall**, mint a felnőttek, mert más tudatállapotban él. A zene, éltetően hat, életerőt adva, de lehet káros hatása is. **A jó zene a csendből indul ki**, és a gyerekek is csak oldott, nyugodt légkörben kezdenek el énekelni, nyugtalan környezetben nem.

A műszaki zajoktól és a tömegkommunikációs eszközök hangáradatától kímélni kívánja a Waldorf - pedagógia a kisgyereket. A gyerekeknek meg kell tanulniuk csendben lenni, hallgatni, hangot várni. Nagy zajban, a szabad játék közepén, önkéntelenül is elcsendesednek, ha az óvónő elkezdi zenélni, énekelni.

Főként a **kvint intervallumú**, és a **pentaton zene** nyugtatja meg őket ebben az életkorban. Fontos, hogy a **gyerek fel tudja fedezni, hogy honnan erednek a különböző hangok**. A zenélő embert akarják látni, a hangszert, a mozgásokat, a zenélő érzéseit, koncentrációját. (A gyerek érezze, hogy az ember hibázik is, de tudja kezelni a hibát. A kazettánál ez nincs így, hisz az mindig tökéletes, sohasem hamis). A Waldorf-pedagógia **nem használ kazettát, magnót, s más technikai eszközöket** (mesehallgatásra se ajánlja őket), mert fontosnak tartja, hogy a **gyerek mindig emberrel kapcsolatosan élje meg a dolgokat**, hogy érezze, a hang ott keletkezik, ahol valaki zenél, mesél. A hallás nemcsak a fülben zajlik, Szétárad. A gyerek az egész testében érzékel, és hall, ezért kezd el a zenére rögtön mozogni, táncolni. A zenéhez közvetlenül kapcsolódik a mozgás. A gyerekeknek nagy szükségük van a különböző csengő-zengő hangokra, ezért fontos, hogy több különböző hangszer legyen az óvodában elérhető közelben: kis rézharangok, harangjáték, xilofon vagy gyerek-hárfa, csörgők, botok, pengetős vagy fúvós hangszerek. A hangszerek segítségével a gyerekek érzékelhetik a különböző minőségeket. (Meg lehet hallgatni, hogy a sok összeütögetett fadarab mind különbözően szól, össze lehet hasonlítani ezeket, majd esetleg egy ezekkel zenélő zenekart alapítani.)

A gyerekek életkoruktól függően más és más hangszert használnak.

Az ének

A mesejátékok teljes élményt nyújtanak a gyerek számára, hiszen a történethez játszhat egy hangszeren, és mozoghat is. A zenélés, az improvizálás, ugyanúgy, mint az **énekés** a Waldorf – óvoda napirendjének szerves része. **A mindennapos tevékenységeket** – a különböző munkákat is – gyakran **kíséri ének és vers**. Bizonyos helyzetekhez szokásszerűen fűződik egy-egy az alkalomhoz illő dal vagy vers, amely a gyerek számára mintegy jelzi, hogy az óvónő éppen mit csinál (például: sütésnél, cipőkötésnél, rendrakásnál, ételosztásnál, mesélésnél). Így az énekészó belevonja a gyereket az óvónő tevékenységébe a nélkül is, hogy most éppen részt venne az adott helyzetben. Máskor már része volt benne, s majd újra lesz még.

Az óvodában csak **egy szólamban**, és – mint a gyerekek – **magas hangon** énekelnek az óvónők.

A vers

Nem elsődleges cél az, hogy minél több verset vagy dalt tanuljanak meg a gyerekek (spontán folyamat) hanem, hogy ritmizált beszéddel és énekelve, az óvónő olyan hangulatot teremtsen, ahol az ének és a vers az öröm, a tisztelet és a belső világ kifejezése.

A nap folyamán azonban olyan helyzetek is vannak, amikor a vers és a dal szertartás elemeként szerepel. Például: **kézmosás után** a frissen mosott tenyerekhöz az óvónő illatos olajat cseppent, verssel, dallal kísérve. Minden gyerekhez külön – külön szól, az őt megillető egyéni hangon, miközben testi „dajkáló” közelséget teremt meg egy-egy lovagoltató- vagy ujj-játék segítségével. Ez a napnak – mind a gyerekek, mind az óvónő számára – kiemelkedően fontos része, mert érzelmileg nagyon intenzív és személyes mozzanatot.

A vers és a dal legnemesebb formáit használjuk, mint asztali áldást és hálaadást, mint

Születésnap, vagy egyéb ünnep köszöntését, vagy mint mindennapi fohászt a meggyújtott gyertya bensőséget teremtő eleven fényénél, a reggeli körben és az elbúcsúzáskor.

Mese előtt és mese után is dallal vagy verssel jelzi az óvónő, hogy kiemelkedő esemény kezdődik, végződik éppen a napi életben.

A mesék, versek, és dalok kiválasztása, összeállítása az óvónő **folyamatos, állandó feladata**. Az adott évszakhoz, az ünnepkörhöz igazodván, a csoport összetételének megfelelően, elsősorban **népi forrásokból keres igazi meséket, verseket és dalokat**. Azzal is megpróbálkozunk, hogy történetet találjunk ki, meséket verses formába ritmizáljunk, vagy már meglévő verseshez dallamot komponáljunk, esetleg új dalokat írjunk. Mindezekben arra törekszünk, hogy a zeneiség, a tempó, a ritmus, a dinamika és a hangzás sokféle változásban jelenjen meg, így kelt a gyerekekben örömteljes, frissítő indítást arra, hogy megszeresse a szép beszédet és éneket. Az a tapasztalat, hogy a gyerekek ezeket a kifejezési lehetőségeket szívesen használják fel szabad játékukban, és gyakran otthon is, szabadon, önkéntesen. Mindezzel sok esetben a logopédiai korrekció is megelőzhető.

A vers és a dal örömteli elsajátítását szolgálja az is, hogy a gyerek **sohasem kényszerül arra, hogy egyedül szerepeljen egy verset vagy dalt előadnia**. Mindez csak az óvónő és a csoport, védő burkában történik.

Szép mozgás – ritmikus játékban

A ritmikus játék

A kisgyerek saját test- és térérzékelésének elmélyítésében, a ritmusos mozgások átélésében, a mozgásformák harmonizálásában és a mesei jelenetek megelevenítésében jelentős szerepet játszik a mindennapos ritmikus játék.

Ez a tevékenység, amely naponta 15-20 percig tart, a kisgyerek közvetlen utánzóképeségére épül.

(Mozgást látva, érzékelve ő is együtt szeretne mozdulni a környezetével.) Jellemző erre az életkorra, hogy a gyerek **bizalommal követi az óvónő mozdulatát** anélkül, hogy előre tudná milyen célból, végzi azt. Mozgásnyelvről is beszélhetünk. Egy dalt énekelve vezeti az óvónő a gyerekeket arra a helyre, ahol majd együtt tudnak mozogni és táncolni. Az életkorukból adódóan a gyerekek nem körformában, hanem inkább **fürtformában** csoportosulnak az óvónő köré, miközben ő elkezd a játékot. Mondókákat, verseket, dalokat mozgással kísérve, egy történetbe ágyazva játszik el az óvónő, mindig az aktuális ünnephez és évszakhoz kapcsolódva. Például: a paraszt kimegy a rétre szántani és aratni, elviszi a lovát a kovácshoz patkolni, megfigyeli a gólyát, fecskéket vagy a méhecskéket, végzi a munkáját, törpékkel találkozik, táncol velük, .. stb.. Fontos, hogy a természet élete és az emberi munka sokféle szempontból jelenjen meg ebben a mozgásnyelvben, s ezt az élményt a vers és a dal zeneiségével és tartalmával megfelelően egészítse ki.

A napnak ebben a szakaszában lehet helye például: a betlehemezésnek, a mese dramatizálásának vagy a születésnap megünneplésének is. Az óvónő mindig úgy állítja össze a ritmikus játékot, hogy benne frissítő változásban jelenjenek meg az erőteljes és gyengébb, illetve a nagy és egészen finom mozgások, a vidám és komolyabb hangulatok. Lehetőleg mindig váltakozva kövessék egymást a gyors és lassúbb mozdulatok. Az óvónő megpróbálja a gyerek testét (és lelkét egyaránt) úgy mozdítani, hogy **utasítást ne kelljen adnia**.

Ennek ellenkezője a Waldorf - pedagógia szerint zavarná a gyermeket abban az **álmodozó és önfeledt** tudatállapotban, amely erre az **utánzó** gyermeki korszakra jellemző. Az óvónő egyszerűen mozdul és énekel, úgy mintha ott helyben találná ki, mesélné el az egészet és az óvodások szabadon kapcsolódnak be és követik őt ebben a ritmikus játékban.

Helyet kaphatnak itt a szabályosabb gyerekjátékok is, ugyanúgy, mint a körtáncok, de mindent át kell, hogy öleljen a tartalmi összefüggés és ennek egy szokásrenden alapuló felépítettsége. Semmi sem történik öncélúan, minden része kell, hogy legyen az egésznek, hogy mondanivalójával, tartalmával azt szolgálja.

A tartalom mindig változik, természetesen az ünnepkört követően, de legalább két hétig naponta ismétlődik egy-egy ritmikus játék.

Euritmia

Az euritmia mozgás-művészet, mely szintén Rudolf Steiner nevéhez fűződik. Körülírható, mint látható beszéd, látható zene. A Waldorf-iskolákban pedagógiai euritmiát tanítanak, ezen kívül van még művészeti euritmia, ami színpadon jelenik meg, és az orvostudományban használt terápiás lehetőség a gyógyeuritmia. Az euritmia a hangzókat, hangokat, intervallumokat speciális mozdulatokkal fejezi ki, s így képez szabályos, testi „gesztus-nyelvet”. Míg a ritmikus játékban az óvónő olyan mozdulatokat használ, amely minél inkább a természetes mozdulatokat kívánja utánozni (például az aratást), addig az euritmia inkább azokkal a mozdulatokkal játszik el, amelyek a beszéd-, nyelv- és zene szerkezetével függnek össze.

Az euritmia, a tánc, a ritmikus játék szép harmonizált mozgást hívnak elő a gyerekből. Ezt belső érzésből, a tartalomból, egy felnőttet utánozva hozzák létre. Versre vagy dalra való önálló dramatizálással, tornával, gimnasztikával csak a Waldorf-iskolában találkozunk majd a gyerekek.

Az óvodáskorú gyerekeknek a természetes mozgás a benti és kinti játék kapcsán és a napi „szép mozgás” elegendő a Waldorf-óvodapedagógia szerint. A ritmikus játék és az euritmia mellett a gyerekeknek megfelelő mozgásfejlődésük érdekében lehetőségük nyílik az életkoruknak megfelelő természetes játékos mozgásokra: futásra, ugrásra, dobálásra, kúszásra, csúszásra, mászásra, függeszkedésre, a mindennapi benti és kinti játékban egyaránt. Ezért is célszerű a csoportszobát könnyen mozgatható, többfunkciós bútorokkal, például padokkal is berendezni. Így lehet csúszni, mászni, kúszni az asztalok, székek és padok között, alatt stb. és csúszni vagy egyensúlyozva járni a padokon stb.. A teremben kötött labdákat, babzsákokat is találhatnak a gyerekek.

Az udvaron is lehetőséget kell teremteni a mászásra, függeszkedésre. Egyensúlyozni lehet egy farönkön is és ezt a célt szolgálják (az udvari játékszerek közül) a gólyalábak is. Mindez fejleszti a gyerekek testi erejét, ügyességét.

Ahol megfelelőek a körülmények, ott alkalom nyílik az udvari játék idejében, néha azon túl is az óvoda környékén kisebb vagy nagyobb sétákra, kirándulásokra. A séta, a hegymászás, fáramászás, stb. fejleszti a gyerekek állóképességét, testi ügyességét és kedvezően hat az egészséges fizikai test kialakítására.

Megjegyzés: Euritmiát (mozgásművészet) csak szakképzett Euritmista tarthat a Waldorf-óvodákban. Arra törekszünk, hogy az intézményünk Euritmistáját mihamarabb megtaláljuk.

Képzőművészet, formázás

Hetente egyszer a Waldorf-óvodában lehetősége van minden gyerekeknek arra – általában a szabad játék ideje alatt –, hogy a rajzolásban, festésben, gyurmázásban és a gyapjúkép készítése folyamán alkotó- és formáló képességét fejlessze. Rendszeresen tapasztalhatja meg így a különböző minőségeket.

Rajzolás

Ez a tevékenység segíti a hétvége utáni visszaérkezést az óvodába, s a gyerekek gyakran rajzolják le hétvégi élményeiket. Méhviaszából készült (ezért illatos), élénk, telített színű téglácska alakú kréták a rajzeszközök.

A kisebbek kis kosárkában a három alapszint találják a rajzlap mellett. A nagyobbak már több szint használhatnak, az iskolába készülnek pedig már vastagabb ceruza formájú viaszkrétát is kapnak. (Mivel az óvodás keze még nem alkalmas a „három ujjas” ceruzafogásra – ilyen fogás esetén ugyanis a kéz görcsössé válik – ezért kapnak vastagabb téglácska alakúkrétákat a kisebb gyerekek.) Így szabadon futnak le a mozgásos impulzusok, az életkornak megfelelő, nagy érzelmi telítettséggel. **Témához nem kötöttek, önállóan tevékenykednek** a gyerekek, majd amikor befejezik a munkájukat, az elkészült rajzokat odaadják az óvónőnek, aki minden gyerek számára külön mappába gyűjti össze azokat. Az óvodáskor végén majd valamennyit ajándékként hazavihetik a gyerekek.

Az óvónő maga is rajzol időnként a gyerekek előtt: plakátot készít, vagy olyan képet rajzol, melyben a kivágott mozgatható figurákkal egy mesét is el lehet játszani.

A Waldorf-óvodapedagógia a gyerekrajzokat üzenetnek tekinti, amit a gyerek ad a fejlődéséről. A gyerekek rajzaiban nemcsak az, figyelhető meg, hogy a képek egyre finomabbak és szebbek, s hogy egyre jobban ábrázolja az őt körülvevő tárgyi világot s a lényeket, hanem a gyerek egész testi és lelki fejlődése tükröződik olyan pontosan, hogy az arra képzett óvónő leolvashatja belőlük a gyerek fejlettségi szintjét, esetleg hiányosságait, speciális szükségleteit.

Gyapjúkép – készítés

Ez a technika átmenetet képez a kézimunkához tartozó gyapjúfeldolgozás, a plasztikus formálás és a képalkotás között. Sok színnel megfestett, kártolt gyapjút filclapokra lehet tenni és úgy képet készíteni, ami a rajzolás és festés tapasztalatait kiegészíti. Rajzoláskor kemény viaszkrétával, kemény lapon dolgozik a gyerek, festésnél vízfestékekkel vizes alapon fest, levegős gyapjúból „levegős”, kevésbé kontúros képet tud készíteni. A gyerekek minden héten lehetőséget kapnak egy ilyen kép készítésére, ami egy rövid „kiállítási idő” után szétszedheti és ugyanabból az anyagból következő alkalommal is, lehet képet készíteni. Havonta egyszer az óvónő szintén készít egy nagyobb képet az ünnep témájával kapcsolatosan, és így a gyerekek láthatják a fejlettebb technikát, amit az óvónő használ: szépen előkészíti, fésüli a gyapjút, színek szerint rendezi egy kosárba, mielőtt elkezdené a munkáját. Ezek után úgy kezdi a képet, hogy először különböző színekkel „befesti” a hátteret, majd egyre több nagyon puha, vékony réteget felhasználva alakulnak ki a tárgyak, lények a képen. Csak egy bizonyos távolságból hasonlít az egész egy „rajzolt” képhez.

Gyurmázás, plasztikus formálás

A csoportszobában a formázáshoz a Waldorf – óvodások élénk, telített színű, a kéz melegétől megpuhuló méhviasz lapocskákat használják. (Míg az agyag hűt von el az azzal tevékenykedő kezétől, addig a viasz megpuhulása után maga is átmelegszik, s mintegy hőt sugároz. A kisgyerekkori érzékelés szempontjából ez a különbség nagyon fontos.) A gyerekek mindent formálhatnak, amit akarnak: gyertyákat díszíthetnek, egész vékony, kevéske viasszal, kialakíthatnak egész kis játék-világokat is tárgyakkal, állatokkal, emberi figurákkal. Az elkészített munkákat az évszakasztalhoz, a megfelelő helyre teszik, vagy karácsonykor, mint egy kis betlehemest, ajándékba hazaviszik a szüleiknek.

Az udvaron – főleg a meleg időszakban – a homokkal és vízzel való játék indítja a gyereket „természetes agyagozásra”. Nagyon fontosnak tartja a Waldorf-pedagógia, hogy a gyerekek megtapasztalják a föld, víz, hő és egyéb természetes „elemi” dolgok minőségét közvetlenül, kipróbálják az anyag és a saját maguk lehetőségeit. Télen hóvár építésre, hóemberkészítésre és hóval való mindenféle játékra kerül sor a kinti szabad játékban.

A sütés, mint formálási tevékenység

A hetenkénti kenyér vagy cipósütés alkalmat ad tésztával dolgozni, azt kiformálni és megsütni. Alapvető formák jönnek létre: kör alakú vagy hosszúkás cipó, „kígyók”, rudak, csigák, fonott kalácsok, koszorúk. Az óvónő az ünnepekhez kapcsolódóan különböző, **egyszerű** formákat alkalmaz a sütésnél. Ezek az évköri változásban ilyenek lehetnek:

- Szent Mihály időszak: kard vagy sárkány
- Márton-ünnep: percc vagy liba, törpe, manó
- Advent: karácsonyi sütemény, mézeskalácsforma
- Szent Miklós: fehér ló
- Farsang: a témához tartozó forma
- Húsvét: kakas
- Mennybemenetel: csillagok
- Pünkösd: galamb
- Nyári ünnep: rózsák

Ezek a formák (miután mind nagyon egyszerűek) időnként visszaköszönnek a gyerekek süteményformáiban, de emellett, mindent kipróbálhatnak a gyerekek, és nagyon változatosan élnek is ezzel a formázási lehetőséggel.

Nagyon fontos, hogy az óvónő körültekintően készítse elő a sütést, és olyan szokásrendszert alakítson ki, amely megteremti a feltételeket ahhoz, hogy végig szépen, nyugodtan haladjon a munka: kézmosás után, fehér kötényben, felhúzott ingujjal ülve az asztalnál lehet elkezdni dolgozni, ahol belisztezzük a munkafelületet és az óvónő a gyerek kezébe, adja a tésztát...

Festés

Ugyanígy, mint a sütés, a festés is nagyon körültekintő előkészítést, majd rendrakást igényel. Az óvónő elrendezi a helyet: összeállítja az asztalokat egy bizonyos formára, letakarja viaszosvászonnal és a megszokott sorrend szerint, rendezi be a gyerekek munkahelyét: rajztáblákat, szívaccokat, vizes üvegeket, majd festékeket rak az asztalra. A jó minőségű, akvarell papírt a gyerekek vízbe mártják, majd kiterítik a rajztáblákra.

Az óvónő énekelve kezdi osztani a nagy széles ecseteket, amelyekkel a gyerekek jó minőségű akvarell színeket helyeznek el, s futtatnak szét a papíron. (A három alapszínre kapják meg a gyerekek, és ezekből tudják a vizes papíron „kikeverve” előállítani a többi színt.) Fontos, hogy a tevékenység a színből, a színélményből indul ki és kontúrtaalan. A hatás: egymásba folyó színhatárok.

Az a rajzolásban is megfigyelhető folyamat, hogy tükröt mutat az elkészült kép a gyerek saját Világélményéről, és fejlődéséről, a festésénél is megfigyelhető. A gyerek szabadon dönti el, hogy melyik színnel fest és, hogy mikor van a munkájának vége. Befejezéskor egy festőszekrénybe viszik a rajztáblákat, ahol majd megszáradnak a képek, amelyek szintén a gyerekek mappájába kerülnek. Ahogyan az előkészítésnél is segítettek a gyerekek, ugyanígy részt vesznek az ecset és a szívaccok kimosásában, a víz cserélésében, - majd amikor az utolsó kis csoport is befejezte a képeit, a rendrakásban és az üvegek kimosásában is. A festésnek ez a fajta, az életkor sajátosságainak megfelelő megközelítése, vezeti el a gyereket a későbbiekben a valódi ábrázoló tevékenységig az iskolában. Igazi festményekkel is találkozhatnak az óvodások. Különböző ünnepekhez tartozó reprodukciókat tesz ki az óvónő a falra és az évszakasztalon képeslap formában változó tartalommal mindig jelen, vannak a képek. Születésnap ajándékként az ünnepeltnek az óvodástársai választanak ki az óvónő gyűjteményéből egy képeslap nagyságú festmény reprodukciót.

A háztartási, a kert munkák, a kézművesség (szövés, fonás, körmöcskésés), a mese, a szép mozgás a ritmikusz játékokban, a zene-ének-vers és a szabad játék mindennapi tevékenységi formák, a külső világ tevékeny megismeréséhez nyújt lehetőséget. Megvalósulási formái a képalakítás, a rajzolás, festés, gyapjúkép – készítés, a formázás, a cipőgyúrás és a viaszgyurmázás során a heti ritmusban alakulnak.

A tevékenységekben megvalósuló tanulás

Az óvodáskor sajátos képességei: Utánzás – Játék – Fantázia

A háztartási, a kert munkák, a kézművesség (szövés, fonás, körmöcskésés), a mese, a szép mozgás a ritmikus játékban, a zene-ének-vers és a szabad játék mindennapi tevékenységi formák, a külső világ tevékeny megismeréséhez nyújt lehetőséget. Megvalósulási formái a képalkotás, a rajzolás, festés, gyapjúkép – készítés, a formázás, a cipógyúrás és a viaszgyurmázás során a heti ritmusban alakulnak,

Megjegyzés:

- *Euritmia (mozgásművészet) csak szakképzett Euritmista tarthat a Waldorf - óvodákban. Arra törekszünk, hogy az intézményünk Euritmistáját mihamarabb megtaláljuk,*
- *Művészeti tevékenységeink lebontása a Hét ritmusában találhatóak,*

VII. FEJLŐDÉS JELLEMZŐI AZ ÓVODÁSKOR VÉGÉRE

A Waldorf - óvodából kilépő gyermekre irányuló külön erőfeszítés nélkül iskolaérett, ez általában a hetedik életév folyamán következik be. Ez az érettség megnyilvánul mozgásában, játékában - annak sokféle fent felsorolt formájában - a szociális életében és az ehhez kapcsolódó kommunikációban, az anyanyelv használatában, a környezet ismeretében, a számok világában, valamint a mesék, mondókák és versek birodalmában, való jártasságában.

- *A fizikai, testi változások a legszembetűnőbb jelei az iskolaérettségnek, melyek ebben az életkorban radikálisan jelentkeznek a gyermekekénél:*

A test arányai megváltoznak, s ennek következtében a gyermek fizikai képességei is. Nem csupán a nagy, aktív mozgásokban jelennek meg új elemek, mint például az, hogy tud szökődecsegni, fél lábon ugrálni, labdát dobni és elkapni, masírozni, hanem a legaprólékosabb mozgásokban is finomodik az ügyessége, tud már csomót és masnit kötni, gombolni, varrni.

- *A szociális viselkedésben is fejlődés tapasztalható:*

A gyermek belső világa erősebb lesz a külsőhöz képest. A játéka céltudatos és tervezett, a tárgyakhoz való kapcsolódása megváltozik, konkrét célokra inkább a speciálisan erre készített eszközök megfelelőek számára.

A barátságai már hosszabb ideig tartanak, elfogadott tagja az egész csoportnak. Arra is van már érzéke, önuralma, hogy a másiknak szót fogadjon, ajánlott tevékenységbe is be tud kapcsolódni. A gyermek belső egyensúlya engedi, hogy a különböző helyzetekhez alkalmazkodjon. Képes arra, hogy utasításokat hajtson végre, kötelességeket vállaljon, melyeknek teljesítése örömet szerez neki, és önbizalmát növeli.

- *Alkotó tevékenységeiben is megfigyelhetjük az érettség jeleit:*

Rajzaiban törekszik a tudatos komponálásra, figyelme a vonalról a felületre, a színekre helyeződik át, részletesebben kidolgozott emberformát rajzol, rajzaiban megtalálható a szimmetria.

- *Érzelmi élete is sokkal összetettebbé válik;*

Szereti elmesélni álmait, szeret sugdolózni, titkot tartani; mindez azt mutatja, hogy kezd különbséget tenni a külső és a belső világ között, a kívánság és a valóság között. Érzelmait jobban kezeli, kevésbé adja át magát

viharos érzéseknek, nyugodtabbá, kiegyensúlyozottabbá válik. Vágyik arra, hogy a felnőttben követendő és követhető tekintélyt lásson, akít szeretetből megajándékozhat bizalmával.

- Gondolkodásában is új tartalmak jelennek meg:

Az iskolaérett gyermek képes igazi kérdéseket feltenni, 10-15 percig koncentrálni szabadon vállalt munkájára, valamilyen feladatra, tárgyra, összefüggésekben gondolkodni, valamit pontosan megmagyarázni, folyamatosan tisztán beszélni. A gyermekben kialakul az ok - okozati gondolkodás, helyesen használja a múlt időt, emlékezete tudatossá válik. Mindezek képessé teszik őt arra, hogy a későbbiekben új gondolati struktúrákat fogadjon be.

Most már várja az iskoláskor tanulási formáit.

VIII. ELLENŐRZÉSI, ÉRTÉKELÉSI ALAPELVÉK

A gyermekek fejlődésének nyomon – követési elvei

Minden kisgyermekről, aki óvodánk közösségének tagjává lesz, előzetesen egy Anamnézist (lsd. 49. oldal / XI. 2.) töltenek ki szülei. A nevelők gyermekismeretének része, kiindulópontja az együttműködést megelőző fejlődési időszakról való tájékozottság.

Minden egyes kisgyermekben, óvodai élete során megnyilvánul a sokrétű emberi természet, melyet egy Waldorf - óvónő tisztelettel tanulmányoz.

A nevelő a gyermek megnyilatkozásaiból „tudja meg”, hogy mire van szüksége, és ezek nemcsak szóbeliek, hanem ugyancsak sokrétűek;

- A test – melegét
- Az egészség – betegség jeleit
- A lelkiállapotok megnyilvánulásait
- A tudati fejlődés megtapasztalható mozzanatait is.

Ez speciálisan kimunkált megfigyelést igényel, amely ítélet és előítélet-mentes. Nem engedi szabadon a feltörekvő kritikát; sőt a nehézségeket leküzdő szeretetteljes együttélést vállal a gyerekkel, amelyben a gyermek méltóságát megőrizheti.

A csoportvezető óvónő megteremti azokat a valós helyzeteket, amelyekben a gyerekek saját igényeik szerint feltalálják magukat. Ha kívülről nem zavarják a gyerek önbizalmát, egyre növekvő önállósággal maga jelzi fejlődését: egyre több belső és külső aktivitást mutat, egyre jobban ő is követendő mintává válhat a többi gyerek számára. Mindez csírája egy későbbi, kreatív, az életben természetesen eligazodó személyiség kialakulásának.

Az óvónő saját személyiségét állandóan fejleszti, ezáltal eleven példával szolgál a fejlődésben lévő gyerekek számára.

A pedagógusok saját munkájának önértékelési elvei

A nevelési év feladatainak megvalósítása minden dolgozótól a legjobb szakmai tudását és emberi magatartását követeli meg. Az ellenőrzés során történik a feltárt tények elemzése és felhasználása a további munkában.

A szakmai-pedagógiai ellenőrzés az óvodai élet minden területét átfogja.

Az óvoda szakmai-pedagógiai ellenőrzését az Óvodavezető és az Óvónői Konferencia együttesen végzi.

Megfigyelési szempontok:

- az óvodai nevelés feladatainak megvalósítása
- a csoport életének megszervezése, napirend, heti rend, hagyományok
- az óvodai élet tevékenységformáinak gazdagsága, megtervezése, megszervezése, megvalósítása
- a gyermekjogok érvényesülése és szükségletek kielégítése
- gyermekek fejlődésének segítése
- az óvoda, óvó - védő funkciójának érvényesülése
- az óvoda dolgozóinak együttműködése
- a külső kapcsolatok rendszere

A szakmai-pedagógiai munkán kívül az óvodavezető, a gazdálkodással kapcsolatos feladatok (vagyonvédelem, eszközök és felszerelések beszerzése stb.), a munkáltatói döntésekhez kapcsolódó ellenőrzések (munkakezdés pontossága, munkavégzés minősége, stb.) és a tanügyi igazgatási feladatok (tanügyi dokumentumok) ellenőrzése is.

Az eredmények, és célok összevetése után le kell vonni a következtetéseket, visszaigazolni a tervezés helyességét.

Az értékelés mindig az ellenőrzés tapasztalataira épül. Fontos, hogy az értékelés a lényeges kérdésekre irányuljon és érvényesüljön az optimizmus és a demokrácia.

A gyermekkel kapcsolatos mérések, értékelések:

A WOP alapján folyamatosan figyelemmel kísérjük az életkori sajátosságoknak megfelelően minden egyes gyermeket.

Folyamatos megfigyelésünk szempontjait a gyermekjellemezés tartalmazza:

- a gyermek korai fejlődésére vonatkozó adatok – anamnézis
- gyermekrajzok
- a gyermek játéka
- szociális magatartása
- önállósága
- kommunikációs képessége
- motoros képessége
- testi fejlődése

A megfigyelés eredményeit a Csoportnapló gyermekjellemezése tartalmazza. Értékelése félévente, illetve szükség szerint történik.

Tervezés és visszatekintés

Tervezés

A Waldorf - óvoda pedagógusai jelentős időt és munkát szánnak arra, hogy következetesen megformálják és kidolgozzák a maguk munkájának tervszerű egyéni keretét, figyelembe véve a napok, hetek ritmusát, a legapróbb rész-mozzanatokat és módszertani lépéseket az egész év folyamatában. (Részletesebben 3. számú Mellékletben)

*A Waldorf – óvónő rendszeres **viisszatekintést** végez: mérlegeli, végig gondolja, hogy elképzelései milyen formában váltak valóra.*

*A **viisszatekintés** több szintre vonatkozik:*

- a napra,
- az adott ünnepekre,
- a gyerekek egyéni fejlődésére. Általában az óvónő saját magának naplót vezet a tapasztalatairól, megfigyeléseiről, s a problémás helyzetekről.

Feladat, hogy a gyerek fejlődési szintjét, problémáit, lehetőségeit folyamatosan kövesse az óvodaérettség és az iskolaérettség között.

Tervező munkánk a mindenkori ünnepkör köré rendeződik, a csoportban folyó tevékenységek tudatos megtervezése a csoportvezető óvónő feladata, a gazdaasszony ehhez nyújt segítséget.

Gyermekmegfigyelés

Már az óvodába való felvételtől a szülők részletes leírást írnak, amelyből a terhesség időszakától kezdve a születésen át az óvodába lépésig nyomon követheti az óvónő a gyerek testi, lelki és szellemi fejlődését, megismerheti a gyerek szokásait, rokon- és ellenszenveit, félelmeit és örömeit. A gyerek megnyilvánulásait a mozgásban, a játékban, a rajzban a kibontakozó személyiség első jelzőjeként fogja fel az óvónő. Az óvónő már ettől az első találkozásuktól, a felvételi beszélgetéstől fogva élő, belső képet alakít ki a gyerekről, amely folytonosan változik, soha se lesz kész, állandóan fejleszthető marad. A gyereket úgy tekinti, mint egy feltett kérdést, amit egyre jobban kell értenie ahhoz, hogy tudja őt segíteni a felnövekedésben. Ebből a célból az óvónők maguk elé idézik — lehetőleg minden nap — az esti órákban, elalvás előtt csoportjuk gyerekeit, s ez a mindennapos praxisban igen hasznos gyakorlatnak bizonyul. Ha alszanak rá egyet, a következő napon előálló helyzetekben feltehetőleg nagyobb intuíciós, improvizatív erővel találhatnak majd gesztust, szót vagy cselekvést segítségül. A gyerek mindennapi öltözködésétől, táplálkozási és alvási szokásain át, játékáig úgyszólván minden testi, lelki mozzanat szóba kerül az óvónők és a szülők rendszeres beszélgetésein.

A konferencia

A Waldorf - intézményekben az óvónők - együtt vagy külön - minden héten rendszeresen tartanak konferenciát.

A konferencia pedagógiai és technikai, adminisztratív részből áll, s mivel a Waldorf – intézményeknek egyszemélyes hierarchikus vezetőjük gyakorlatilag nincs: minden nevelésre, pedagógiára közvetve vagy közvetlenül kiható kérdésben a konferencia vezeti az intézményt. Itt születnek azok a döntések, amelyeket az intézmények életében elkerülhetetlenül meg kell hozni.

A konferencia leglényegesebb része azonban nem e fenti technikai vezetés, hanem a pedagógiai erőforrások megnyitása. A pedagógiai részben minden esetben gyermekmegbeszélésre is sor kerül, és ez a legterjedelmesebb, leglényegesebb mozzanat. Itt próbálják a gyakorlatban tudatosan alkalmazni azokat az ismereteket, melyeket a pedagógiai konferencia másik, folytonosan továbbképző részében szereznek a pedagógusok, illetve amelyeket a mindennapi gyakorlatból az önnevelésben kifejlesztett intuitív megismerő erőket is alkalmazva merítenek.

A gyermekmegbeszélésen megint csak a szomatikus orvosi szempontoktól kezdve, a lelki és szellemi állapotrajzon át az alkat és temperamentumbeli beágyazódottságig, a családi helyzetig mindaz szóba kerül, ami egy gyerek szempontjából további fejlődését illetően lényeges lehet. Amikor a konferenciai esetmegbeszélésen a pedagógus bemutatja a gyereket, általában érezhetővé válik a testi és lelki állapotrajz részletező finomságában és plasztikus kivitelezésében, hogy itt többszörösen feldolgozott, elmélyült ismeretről van szó. Az óvónők közössége, amely egyben az óvoda pedagógiai vezetése, közösen érez és visel felelősséget az óvoda minden gyereke iránt. Ezért mindig közösen döntenek egy-egy gyerek óvodai felvételéről, ezért folytatnak közös gyermekmegbeszéléseket, és közösen keresnek utakat és megoldásokat a gyerek javára.

IX. GYERMEKVÉDELLEM

A Waldorf-óvoda gyermekvédelmi tevékenységét a „Gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról” 1993. LXXIX. Törvény a közoktatásról” és ennek 2003. évi módosítása, valamint a végrehajtásához kapcsolódó jogszabályokkal összhangban határozza meg.

Gyermekvédelmi tevékenységeink célja, hogy a gyereket fejlődési útján segítsük, ezáltal testileg egészséges, lelkiileg szabad, szellemileg kreatív emberré válhasson.

Képes legyen arra, hogy saját akaratát, érzelmeit és gondolkodását önálló és felel s életvitelre fordítsa. (WOP)

A gyermekvédelem elsősorban az óvoda vezetőjének a feladata. Munkáját az óvodában dolgozó pedagógusok segítik.

Gyermek- és ifjúságvédelemmel kapcsolatos tevékenységek

Feladatok:

- Az intézménybe került gyermekek családlátogatása környezettanulmány céljából.
- Szülők tájékoztatása az elérhetőségről.
- Tanácsadás, felvilágosítás az őket érintő kérdésekről.
- Veszélyeztetett és hátrányos helyzetű, illetve halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek nyilvántartása részükre speciális segítségnyújtás
- Esetmegbeszélés szervezése intézményen belül.

Gyermekmegfigyelés, gyermekmegbeszélés

A korábbiakban már említett módon, felvételnél a szülők részletes leírást írnak, amelyből a terhesség időszakától kezdve a születésén át az óvodába lépésig nyomon követheti az óvónő a gyermek testi, lelki és szellemi fejlődését, megismerheti a gyermek szokásait, rokon- és ellenszenveit, félelmeit és örömeit. A gyermek megnyilvánulásait a mozgásban, a játékban, a rajzban a kibontakozó személyiség első jelzőjeként fogja fel az óvónő. Az óvónő már ettől az első találkozásuktól, a felvételi beszélgetéstől fogva **élő, belső képet** alakít ki a gyerekről, amely folytonosan változik, soha se lesz kész, állandóan fejleszthető marad. **A gyermeket úgy tekint, mint egy feltett kérdést, amit egyre jobban kell értenie ahhoz, hogy tudja őt segíteni a felnövekedésben.** Ebből a célból az óvónők maguk elé idézik - lehetőleg minden nap - az esti órákban, elalvás előtt csoportjuk gyerekeit, s ez a mindennapos praxisban igen hasznos gyakorlatnak bizonyul.

Ha alszának rá egyet, a következő napon előálló helyzetekben feltehetőleg nagyobb intuíciós, improvizatív erővel találnak majd gesztust, szót vagy cselekvést segítségül.

A gyermek mindennapi öltözködésétől, táplálkozási és alvási szokásain át, játékáig úgyszólván minden testi, lelki mozzanat szóba kerül az óvónők és a szülők rendszeres beszélgetéseiben.

- Esetmegbeszélés szervezése intézményen kívül (Nevelési Tanácsadó, Gyermekjóléti Szolgálat)
- Szociálisan hátrányos helyzetű gyerekek differenciált fejlődésének segítése.
- Szociálisan hátrányos helyzetű gyermekek köre az óvodában:
  - anyagi problémák a családban,
  - érzelmi, szociális elhanyagoltság,
  - válás,
  - az életkornak nem megfelelő bánásmód.

Differenciált fejlődés segítéseinek lehetőségei

Szülőkkel való megbeszélés konkrét esetről, szülők felvilágosítása tanácsadás szociális lehetőségekről. Pedagógiai eszközökkel törekednünk kell a káros hatások megelőzésére.

Belső segítség

- Reggel az óvodába korán érkező gyerekek számára reggeli biztosítása.
- Segélyezési lehetőségekre a figyelem felhívása.
- Az anyagi nehézségekkel küzdők problémáinak segítése a Fenntartó támogató hozzáállásával.

Külső segítség lehetőségeinek felajánlása

- logopédus vagy fejlesztő pedagógus segítsége,
- egészségügyi ellátások, Nevelési Tanácsadó, Családsegítő Szolgálat, Gyermekjóléti szolgálat

*A Waldorf - Óvodapedagógiai Program teljes egészét áthatja a **gyerek iránt érzett tisztelet**.*

Az óvónő a gyereket, mint szellemi individualitást tekinti. Életkori és egyéni igényeit és szükségleteit felismerve szervezi az óvoda életét.

*Szem előtt tartja a **gyerek alapvető jogait** a testi egészségre, érzelmi biztonságra és szellemi szabadságra. Minden gyerek felé szeretettel, **pozitív attitűddel fordul**, hátrányos megkülönböztetés senkit nem érhet. Minden gyerek az óvodai csoport egyenrangú tagja, számára az egyenlő hozzáférés biztosított.*

*A Waldorf-pedagógia **befogadó pedagógia**.*

A Waldorf – Óvodapedagógiai Program szerint felépülő óvodai élet jó háttérrel teremt a Sajátos Nevelési Igény" gyerekek integrált nevelésére.

Jelenleg, mint a feladatot felvállaló intézmény Alapító okiratunkban rögzítettük szándékunkat, de a szükséges tárgyi és személyi feltételeket nem tudjuk biztosítani. A szülőkkel a gyerek érdekében jó viszonyt alakítunk ki és folyamatosan együttműködünk. A szülők segítségére vagyunk nevelési problémáik megelőzésében és megoldásában.

*A Waldorf-pedagógia alapelvei biztosítják az **esélyegyenlőség** megvalósulását.*

Különbözőség és beilleszkedési nehézségek esetén az óvónőként a gyerekre külön figyelmet fordítunk, fejlődése érdekében egyénre szabott pedagógiai eszközökkel élünk.

A személyes adatokat gondosan kezeljük, csak meghatározott pedagógiai célból, megfelelő körülményekkel, a szülőket tájékoztatva használjuk fel azokat.

X. ÉRVÉNYSÉGI RENDELKEZÉSEK

A pedagógiai program érvényességi idejének meghatározása:

A Program érvényes 2015. évtől, a felülvizsgálati módosítás érvényes 2015. szeptember 1-től visszavonásig.

A program elfogadása és esetleges módosítására vonatkozó jogosultság:

A nevelőtestület jogosult dönteni.

Módosításra sor kerülhet:

- *Törvényi változás következtében.*
- *Gyakorlati alkalmazás során felmerülő változás következtében.*
- *A partnerközpontúság jegyében a Szülői Kollégium kezdeményezésére.*

A program értékelése és felülvizsgálata:

Ha a törvény másképpen nem rendelkezik, legfeljebb 5 évenként szükséges.

A program nyilvánosságra hozatalának módja:

Tájékoztatás céljából a program kifüggesztésre kerül az óvodában, illetve elérhető elektronikus úton, az intézmény honlapján – www.waldorfpaks.hu

LEGITIMÁCIÓS ZÁRADÉK

<i>Intézmény OM - azonosítója:</i>	<i>Készítette:</i> .....

	<i>intézményvezető</i>
<i>Legitimációs eljárás - Az érvényességet igazoló aláírások:</i>	
<i>Elfogadta:</i> ..... <i>Nevelőtestület/óvónői kollégium nevében</i>	<i>Szakértette:</i> ..... <i>Szakértő</i>
<i>Jóváhagyta:</i> . ..... <i>intézményvezető</i>	
<i>Egyetértését kinyilvánító:</i> ..... <i>fenntartó képviselője</i>	
<i>Hatályos a kihirdetés napjától:</i>	
<i>A dokumentum jellege: Nyilvános</i>	
<i>Megtalálható:</i>	
<i>(Eredeti példány)</i>	

SZAKIRODALOM

- *Az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja 137/1996 és 227/2009. számú Kormányrendeletek*
- *Waldorf Óvodapedagógiai Program 1997. Módosítva: 2013.*
- *„Manófalva” Waldorf Óvoda Nevelési Programja 2009.*
- *Kecskeméti Waldorf Óvoda Nevelési Programja 2007.*
- *Óbudai Waldorf Óvoda Nevelési Programja 2013.*

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet

Mi a Waldorf - Óvoda?

(Alapelvek és kritériumok a név-használat és minőség gondozás irányában)

1. *A Waldorf-óvodapedagógus munkájának alapja Rudolf Steiner antropológiája, „Általános embertanának” ismerete – különös tekintettel a kisgyerekkor sajátosságaira. A pedagógus törekedjen ezek folyamatos elmélyítésére, gyakorlati megélésére és alkalmazására, vegyen részt továbbképzéseken.*
2. *A pedagógiai munka a Waldorf - Óvodapedagógiai Program (1997) és az arra épülő, Waldorf-pedagógiai szakértők által elfogadott/szakértett Helyi Program szerint folyik.*
3. *A Waldorf-óvodai csoport délelőtti életét két szakképzett óvodapedagógus együttes munkája kíséri. A csoportvezető óvónőnek legyen felsőfokú óvodapedagógusi végzettsége, valamint a Nemzetközi Szövetség „Waldorf Steiner Kisgyermekkori Nevelésért” és a Magyar Waldorf Szövetség által elismert Magyar Waldorf Óvodapedagógus Képzés tanúsítványa. A csoport másik óvónőjének legyen állami képzése, a Waldorf-óvónői képzést pedig alkalmazásától számított 5 éven belül szerezzze meg. Az óvoda délutáni működésének személyi és szakmai feltételeit, a 4-es számú melléklet ajánlásait szem előtt tartva a Helyi Programban meghatározott pedagógiai szempontok szerint, a pedagógusok a fenntartókkal egyeztetve alakítják ki.*
4. *Az óvoda pedagógiai vezetését az együtt dolgozó óvónők közössége, az Óvónői Konferencia látja el. A feladatokat megosztja. Az Óvónői Konferencia felel a nevelés minőségének fejlődéséért, az óvodavezető ellátja az óvoda vezetését. A Fenntartóval együtt felel a működés törvényességéért.*
5. *„Minden nevelés önnevelés” mondja Rudolf Steiner. A Waldorf-óvónő folyamatosan fejleszti önmagát, egyénileg és a konferencia munkán belül is. Együttműködik más Waldorf-intézményekkel regionális, országos és nemzetközi szinten.*
6. *Minőségdöntés területén a Waldorf-óvodák követik a Magyar Waldorf Óvodák közös ajánlását, melyet a Magyar Waldorf Szövetség elismer. Ezzel összehangolva kidolgozzák saját önellenőrzési rendszerüket.*
7. *A működtetésben törekednek a tudatosságra, átláthatóságra. A szülőkkel folyamatos kapcsolatot ápolnak, nyitottak és együttműködnek velük a gyerekek érdekében, átláthatóságra töreksznek.*
8. *Igyekszik a nyilvánosságban dolgozni, a Waldorf-pedagógia értékeit megosztani, és a kulturális életben tevékenykedni.*

Nevelési alapelvek

- *A gyerekek között a legfontosabb az óvónő belső magatartása, hitelessége.*
- *Mivel a gyerek nem tud nem utánozni, az óvodapedagógusnak jó mintát kell adnia, a gyerekek között tudatosan kell jelen lennie.*
- *Az óvónő törekedjen megismerni a gyerek fejlődésének szakaszait.*
- *Tisztelje a gyerek egyéniségét.*
- *Készítse elő a megfelelő környezetet, melyben a gyerek bizalommal ismerheti meg a világot, annak erkölcsi oldalát.*
- *Fordítson figyelmet a mozdulatok helyes használatára a ritmikus játékokban.*
- *Segítse a gyerek kreativitását.*
- *A Waldorf-óvoda vegyes csoportokkal működik.*
- *A nap, a hét, a hónap és az év ritmusai egymásra épülnek, áthatják egymást, a hétköznapi történések időnként ünnepekké emelkednek a Waldorf-óvodában.*
- *A Waldorf-óvoda fontosnak tartja a szabad játékot, ezzel segítve a szociális kapcsolatok kiépítését.*
- *A Waldorf-óvoda egyszerű, természetes játékokat használ, melyek segítik a képzelőerő kibontakozását.*

- *A természettel való kapcsolatot ápolja a Waldorf-óvoda, elősegítve ezzel a gyermekben a világra való rácsodálkozást és hálaérzetet.*
- *Az úton járás a fontos, nem a megérkezés, ezért a Waldorf-óvoda nem az eredményért dolgozik,*
- *A Waldorf-óvodában fontos az anyanyelvi nevelés, mint minden egyéb területen ebben is az utánpótlás a kulcs, nem javítgatják a gyerekeket, csak jó mintát adnak,*
- *A kisgyerek számára a valódi tapasztalatok és kapcsolatok a fontosak, ezeket nem a média által kaphatja meg, szüksége van az emberre, mint hídra a világ felé.*

2. számú melléklet

A délutánosság

A Waldorf-pedagógia a kisgyerek igényeihez igazodva ideálisnak tartja, hogy a délelőtti óvodai tartózkodás után a gyerek visszatérhessen személyes élete színterére, a jól megszokott családi otthonba. A közösségben kapott ingerek feldolgozásához a zavartalan feltételek elsődlegesen itt teremthetik meg, hiszen a kisgyereknek maga a közösségben való lét is tanulandó feladat, állandó figyelmet, alkalmazkodást kíván tőle. Amennyiben az otthoni pihenés nem lehetséges, a gyermek, délutáni elhelyezését, az óvoda magára vállalhatja.

A délutánra való felvétel nem lehet automatikus, minden esetben **egyéni**, az egyes gyerekekre és családokra vonatkozó **döntést igényel**.

Az óvónők és szülők személyes beszélgetésen vesznek részt. Az óvónők részéről fontos az alapos pedagógiai tájékoztatás a Waldorf-pedagógia általános, embertani szempontjairól, a délután rendjéről; valamint a szóban forgó gyerek személyes fejlődéséről, óvodai jelenlétéről. A szülők részéről pedig szükséges a helyzetük kellő feltárása, csak ezután következhet a közös mérlegelés. A döntést természetesen a szülőknek kell meghozniuk!

A tudatos, körültekintő döntés meghozása után a gyerek is könnyebben elfogadja a hosszabb óvodai tartózkodást.

A délutánosság felvállalásáról a pedagógusok, szülők és fenntartók közösen döntenek együttesen megteremtve annak pedagógiai, személyi, gazdasági és jogi feltételeit.

Pedagógiai feltételek

A délutáni pihenő rendjének megfelelő módon **illeszkednie kell a délelőtti óvodai élethez**, annak természetes folytatásaként benne is meg kell valósulniuk a Waldorf – pedagógia nevelési elveinek. A pihenő időszak alapvetően eltérő jellegét figyelembe véve, kellő szakmaisággal és alaposággal kell kidolgozni tevékenységeinek egymásutánját.

A **délután fő feladata** a gyermeket a délelőtt folyamán ért élmények feldolgozására, a pihenésre, lehetőleg elalvására szolgáló **nyugodt környezet megteremtése**. Ezért fontos, hogy az aktívabb délelőtt lezárása után a tevékenységek állandó ritmusban kövessék egymást. A fogmosás, a hálóhelyek elrendezése, a vetkőzés-öltözés mind nyugalomban, ismert rendben vezetik a gyermeket az „álmok-kuckója” felé.

A kisgyerek fokozott biztonságérzete igényli, hogy fizikailag is mintegy „burkot” képezzünk köré. Amennyiben külön alvó-helyiség kialakítására nincs lehetőség, a csoportszobában rendezhetünk be a gyerekeknek kis hálóhelyeket. Paravánokkal, függönyökkel, a rendelkezésünkre álló bútorokkal különíthetünk el kuckókat, testvéreknek, esetleg barátoknak közösen is.

Óvodánkban a délután főfeladatának tartjuk, hogy a gyermeket a délelőtt folyamán ért élmények feldolgozására, a pihenésre, lehetőleg elalvására szolgáló nyugodt környezet megteremtjük. Ezért fontos, hogy az aktívabb délelőtt lezárása után a délutáni tevékenységeink állandó ritmusban kövessék egymást.

A kisgyerek fokozott biztonságérzete igényli, hogy fizikailag is mintegy „burkot” képezzünk köré paravánokkal, függönyökkel, a rendelkezésünkre álló bútorokkal. Így különítjük el a kuckókat, testvéreknek, esetleg barátoknak közösen is.

Az álomba merülés lehetőségét minden eszközzel segítjük.

- Mozdulatainkkal igyekszünk melegséget árasztani,
- hanghordozásunkkal is igyekszünk megteremteni a kívánt álomszerű hangulatot.

Tisztában vagyunk a fáradt, aludni készülőgyerek kiszolgáltatottságával, a helyzet intimitásával, így a lehető legnagyobb finomsággal, körültekintéssel és biztos határozottsággal végezzük a dolgunkat.

Az előkészületeket még rövid, halk beszélgetés zárhatja, majd végül ének és halk zene vagy dúdolás vezetheti át a teljes csend és testi-lelki nyugalom állapotába a gyermeket.

Előkerülhet a varródoboz, javításra váró ruhácskák, hímzés..

A délután jellege a délelőtt folyamán történt élmények feldolgozását hivatott segíteni, így ébredés után sem kívánunk „új élményeket” adni a gyerekeknek. A nagyobbak, akik nem igénylik már a délutáni alvást, egy

hosszabb nyugodt fekvés és a kicsik elalvása után képeskönyvet nézegethetnek, elővehetik körmőcskéjüket vagy segíthetnek az óvónőnek az uzsonna elkészítésében.

A személyi feltételek

Ahhoz, hogy a Waldorf-pedagógia nevelési elvei a délután folyamán is megvalósulhassanak, képzett Waldorf-óvónő jelenléte szükséges.

Alkalmazása elegendő félállású vagy hat órás munkakörben. Amennyiben a Waldorf - Óvodapedagógiai Programban előírt, megfelelő képesítéssel nem rendelkezik, azt öt éven belül szerezzék meg!

A délutános óvónő **a Konferencia teljes jogú tagjaként** vesz részt annak munkájában, az óvodai élet alakításában. Egyedül csak így biztosított, hogy a délután, a délelőtt folyó munkát kiegészítve és erősítve valóban a gyerek fejlődését szolgálja, és ne csak kényszernek való megfelelés legyen.

Jogi és gazdasági feltételek

Az óvoda Alapító Okirata alapján biztosítja a törvényi feltételeket.

A délutánosság megteremtéséhez és működtetéséhez szükséges **gazdasági háttér megteremtése az egész óvodai közösség feladata kell, legyen.** Egyfelől csak így válnak viselhetővé a többlet terhek, másfelől a közösség egészséges szociális élete is ezt kívánja.

A délutáni ritmusunk

12.00– 12.30 Ebéd

12.30 – 13.00 Mosdó, fogmosás. Elcsendesülés, gyertyagyújtás, mese, ima, búcsú a délelőttől.

13.00– 14.30 Csendes pihenő, alvás

14.30 – 14.45 Ébredés

14.45 – 15.00 Uzsonna

15.00 – 16.15 Szabad Játék idő, Művészeti tevékenység, háztartási munka

16.15 – 16.45 Rendrakás

16.45 Búcsúzás

3. számú melléklet

Waldorf – óvodák szervezete és működése

1) Óvodai nyitva tartás

a) Napi legfeljebb 8 órás nyitva tartással működő óvoda

A magyarországi Waldorf-óvodák többsége napi legfeljebb 8 órás nyitva tartással működik. A Waldorf pedagógia a kisgyermek igényeihez igazodva ideálisnak tartja, hogy a délelőtti óvodai tartózkodás után a gyermek visszatérhessen személyes élete színterére, a jól megszokott családi otthonba.

6) Napi 8 órás vagy azt meghaladó nyitva tartással működő óvoda

Waldorf-óvodák működnek, működhetnek napi 8 órás vagy azt meghaladó nyitva tartás mellett is, mert amennyiben az otthoni pihenés nem lehetséges, a gyerek délutáni elhelyezését az óvoda magára vállalhatja. Az óvodák a pedagógiai program szerinti szünetek ideje alatt zárva tartanak. A szünetek munkanapjai az óvodapedagógusok számára nevelés nélküli munkanapok; a szünetekben látják el nevelésen felüli egyéb munkaköri feladataikat, illetve veszik igénybe rendes szabadságukat.

2) Kötelező alkalmazotti létszám, munkakörök, a munkakörök betöltéséhez szükséges szakképzettségek

Finanszírozott kötelező munkakörök gyerekcsoportonként

Délelőttönként, egyidejűleg két fő óvodapedagógus:

Mindketten rendelkeznek óvodapedagógus szakképzettséggel, egyikük rendelkezik a Waldorf-óvodák Nemzetközi Szövetsége által elismert Waldorf-óvodapedagógiai elméleti és gyakorlati képzéssel, a Waldorf-óvodapedagógiai képzéssel nem rendelkező óvodapedagógus vállalja a képzés megkezdését az alkalmazásától számított 5 éven belül.

Délutáni ellátást nyújtó óvoda esetén a törvényi előírások figyelembe vételével, a gyermeklétszám függvényében az Óvónői Kollégium és a Fenntartó együtt határoznak az délutáni időszakra alkalmazandó pedagógusok létszámáról és képzettségéről.

Az intézményvezetői megbízás feltétele, hogy az óvodapedagógus rendelkezzen intézményvezetői szakképzettséggel és Waldorf-óvodapedagógiai képzéssel. Az óvodák a vezetői megbízás során pályázati eljárást is alkalmazhatnak.

Az intézményvezetői munkakörre előírt kötelező óra-kezdvezménnyel a Waldorf-óvodák nem élnek, az ebből adódó bérmegetakarítás kiegyenlíti a dajka munkakör helyett elvárt óvodapedagógus bérezéséből adódó többlet munkabért.

a) Óvodapedagógusok

A Waldorf-pedagógia alapvetően fontosnak tekinti, hogy a nevelő munka mellett a gyerekek maguktól a pedagógusoktól kapják meg a gondoskodás minden formáját. Az „anyai” gondoskodást, gondozást a Waldorf-óvodában az óvodapedagógus tudatosan magára vállalja, ez meghatározó része nevelői tevékenységének, a gyerekekkel való kapcsolatának. A csoport munkáját folyamatosan és egy időben két óvodapedagógus látja el. Az óvodában elkülönült dajka munkakör nincs, a dajkai feladatokat a pedagógusok egymás között megosztva végzik.

Méltánylást érdemlő egyedi helyzetben a Magyar Waldorf Szövetség külön engedélyével működhet az óvoda egy Waldorf-óvodapedagógus és egy segítő (dajka), önkormányzati óvoda esetében a két óvodapedagógus mellett egy dajka alkalmazásával.

Az alapvető pedagógiai törekvés azonban gyermekcsoportonként két óvodapedagógus foglalkoztatása a „**Finanszírozott kötelező munkakörök gyerekcsoportonként**” cím alatt meghatározott követelmények szerint.

b) Egyéb munkakörök, technikai létszám

A Waldorf-óvodák általában egy csoporttal működnek, fenntartóik többségükben a szülői közösség által működtetett civil szervezetek. Az óvoda működésével felmerülő nem pedagógiai feladatok egy részét (pl. gondnoki, karbantartói, gazdasági adminisztrációs-ügyintézési tevékenység) a fenntartó látja el a szülői közösség aktív személyes közreműködésével.

A nem pedagógiai feladatok ellátása az óvodában történhet

- *a fenntartói tevékenység keretében,*
- *külön technikai létszám biztosításával vagy*
- *önkéntes szülői közreműködéssel.*

Az óvodák és fenntartóik saját helyi lehetőségeikhez mérten döntenek el és szabályozzák, hogy milyen módon gondoskodnak az egyéb, nem pedagógus munkakörök ellátásáról.

c) Egyéb rendelkezések

Ha a Waldorf-óvodában foglalkoztatott óvodapedagógus szakképzettsége a fenti előírásoknak nem felel meg, az Waldorf - Óvodapedagógiai Program jóváhagyásától számított öt év után csak akkor foglalkoztatható tovább pedagógus-munkakörben, ha tanulmányait az előírt szakképzettséget nyújtó képzésben megkezdte.

Új alapítású Waldorf-óvodák az első három évben a Magyar Waldorf Szövetséggel egyeztetve mentességet kaphatnak a 2. pontban meghatározott követelmények alól.

3. Az óvodapedagógus munkakör sajátosságai

Kötelező óraszám

Az óvodapedagógusok kötelező óraszám:

Fél napos óvodában: heti 32 óra,

Egész napos óvodában: heti 32 óra.

A napi teljes munkaidőből fennmaradó részt a pedagógusok napi esetmegbeszéléssel és a következő nevelési napra történő előkészületekkel töltik.

Munkaköri feladatok

Az óvodapedagógusok munkakörükbe tartozóan ellátják:

- *a nevelési program szerinti esti programok, hétféligi ünnepek, az óvoda mindennapi életével kapcsolatos, nyitva tartási időn túli tevékenységeket, ideértve: az óvodai foglalkozásokhoz szükséges eszközök, alapanyagok, élelem, tisztítószer, stb. beszerzését, az évszakasztal, játékok, bábok, óvodai díszek készítését és ezek alapanyagainak beszerzését (vásárlás, gyűjtés), illetve mindezek időszakos megújítását, az óvoda díszítését,*
- *rendszeres a szülői és pedagógiai esték előkészítését és megtartását,*
- *az egyes szülőkkel folytatott megbeszéléseket szükség szerinti családlátogatásokat,*
- *a rendszeres óvodapedagógiai megbeszéléseket, konferenciákat óvodán, régió, országon belül.*

Az óvodapedagógusok a feladatokat egymás között megosztva, illetve együttesen végzik. Általában az egyik óvodapedagógus vállalja az intézményvezetői munkakör betöltését. A munkaköri többletfeladatokat a pedagógusok a nevelési időszakokban munkaidejükön felül, illetve az óvodai szünetek nevelés nélküli munkanapjaira ütemezetten végzik, a túlmunka elszámolása az óvodai szünetekkel biztosított.

Az óvodák helyi körülményeik alapján belső szabályzatukban határozzák meg a pedagógusok kötelező óraszámát, az általános előírásoktól eltérő kötött, és kötetlen munkaidőt.

4. Gyermekétkeztetés

A Waldorf-óvodában a pedagógiai elvekkel összhangban hangsúlyos, hogy az ételket a pedagógusok és a gyerekek közösen készítik el, és az így elkészült ételket fogyasztja mindenki a közös étkezésen. Az ételnek megfelelően egyszerűen elkészíthető, hús- és tojásmentes, gabona alapú egytálételek. A családi, közös főzéshez ezért megfelelő és elegendő, ha az óvoda rendelkezik melegítőkonyhával és a szárazélelmiszerek tárolására alkalmas kamrával vagy kamraszekrényvel. A nemzetközi Waldorf-óvodai gyakorlatnak megfelelően kifejezetten ajánlott, hogy lehetőség szerint a konyha és a foglalkoztató egy légtérben, egymással közvetlen fizikai kapcsolatban legyen kialakítva, elősegítve ezzel is a gyermekcsoport szabad térbeli kapcsolódását a főzési tevékenységekhez.

5. Az óvodai jogviszony sajátosságai

A szülők, gyerekek beiratásával a Waldorf-pedagógiát tudatosan választják. Ezáltal sajátosan megjelenik a civil szektorbeli intézményfenntartói tevékenységben való részvétel követelménye (közhasznú cél támogatása adománnyal és személyes közreműködéssel). Az óvoda működtetése és fenntarthatósága érdekében szoros együttműködés és támogatás alakul ki a szülői közösség és az intézmény között, amelytől jogi szempontból elhatárolódik az óvodai nevelés: a gyermek és óvoda köznevelési jogviszonya közvetlenül nem kapcsolható össze a fenntartó tevékenységével és támogatásával.

6. Önigazgatás, szervezet

A Waldorf-óvodák Rudolf Steiner által megfogalmazott három alapelve épülnek: önigazgatás, demokratikus-republikánus elv, funkcionális hármastagozódás. Az óvoda pedagógusai alkotják az Óvónői Kollégiumot, amelynek keretében közösen döntenek a pedagógiai munkát érintő kérdésekben, például a gyerekefelvétellel, a gyerekek nevelésével és az óvodai jogviszonnyal kapcsolatos kérdésekben. Az egyik óvodapedagógus vállalja az intézményvezetői munkakör betöltését, aki a jogszabályok szerinti egyszemélyi felelősséggel tartozik az óvoda vezetéséért. Az óvodák fenntartói többségükben szülői kezdeményezésre alapított nonprofit civil szervezetek (alapítványok, egyesületek) de működhetnek, működnek önkormányzat által fenntartott Waldorf-csoportok. A mindenkori szülői közösség támogatásával működő fenntartó és az óvoda kapcsolatában domináns és hangsúlyos az együttműködés, az óvoda működése, mint közös cél szolgáltatásban. A fenntartói tevékenységet a szülői közösség a civil szervezetekről szóló jogszabályok keretei között látja el önkéntes személyes közreműködés vállalásával és az intézményfenntartói cél anyagi támogatásával. Fontos az óvoda működését érintő feladatokban a szülői részvétel. A fenntartói-óvodai közös testületekben a szülői jelenlét szabályozott jogviszony (önkéntes jogviszony, megbízás) keretében, az óvoda szakmai és szervezeti önállóságának megtartásával történik.

A Waldorf-óvodák általában egy, vagy két gyermekcsoporttal működnek. A gyerek- és alkalmazotti közösség létszáma lényegesen kevesebb a jogi szabályozás modelljét adó, több csoportos óvodákétól, a közösségi szervezet és működés kevésbé tagolt, a kapcsolattartás családi szinten közvetlen, a nevelés személyi és tárgyi feltételei is eltérőek. Az óvodák szervezetének és működésének alapelvei az egyes intézményekben a helyi sajátosságoknak megfelelően valósulnak meg. Az óvoda működése, mint közös cél érdekében az intézmény és a fenntartó egymással szorosan együttműködik, jogszabályait rendeltetésszerűen és a Waldorf-pedagógiai elvekkel összhangban gyakorolják. Az óvodák – a jogszabályok kötelező előírásainak figyelembe vételével – szervezeti és működési szabályzatukban határozzák meg szervezetük és működésük sajátos felépítését, így különösen: a fenntartóval való együttműködést, a feladat- és felelősség-megosztást, az intézményvezetői jogkörök ellátását, az egyszemélyi és közösségi döntés és felelősség területeit, illetve munkáltatói minőségükben további belső szabályzatokat alkotnak. A Magyar Waldorf Szövetség a szabályozásra irányelvet adhat ki.

7. Szülői szerepkör

A Waldorf-óvoda alapvetően szülői elhatározásból jön létre. A szülői munka azonban nem ér véget az óvoda elindításával, mivel az ott dolgozó pedagógusok nevelő partnerként tekintenek a szülőkre. A rendszeres szülői esteek alkalmat adnak az eszmecserére, a tapasztalatok megosztására, a fontosabb életkori problémák közös megértésére, feldolgozására. A szülők eleven kapcsolatot ápolnak az óvodapedagógusokkal és egymással, ennek révén olyan szociális közeg jön létre, amely segíti a mindennapos gondok megoldását és nagyobb krízisek alkalmával is támogatást nyújthat a bajba kerülőknek. Ezen közvetlen emberi kapcsolattartás elengedhetetlen feltétele a gyerekek nevelésének, a közös felelősség tudatos kialakításának. A szülők bevonása az óvodai élet szervezésébe szintén erősíti az elkötelezettséget, és lehetővé teszi a szülők számára a pedagógiai folyamatokba történő betekintést.

A szülői közösség sajátos szerepköre az intézményfenntartói feladatok ellátása:

- *A fenntartó szervezet, létesítő okiratában meghatározott intézményfenntartói cél pénzbeli támogatásával és személyes részvétellel a szülők biztosítják az óvoda személyi és tárgyi feltételeit.*
- *A működéshez szükséges forrásokat.*

Lényegesnek tekintjük a fenntartói feladatellátás megkülönböztetését és elhatárolását a hagyományos óvodai szülői szerepkörtől.

8. A Magyar Waldorf Szövetség és a Waldorf Ház Pedagógiai Intézet szerepe

A Magyar Waldorf Szövetség a tagságába tartozó magyarországi Waldorf-óvodák és fenntartóik közös tevékenységével ellátja az alternatív Waldorf – Óvodapedagógiai Programhoz kapcsolódó feladatokat, a Waldorf-pedagógia általános név- és minőségvédelmét, és a Waldorf-intézmények, intézményfenntartók érdekképviseletét.

Állásfoglalásokkal és ajánlásokkal segíti az intézmények feladatellátását, továbbá a fenntartásában működő pedagógiai-szakmai szolgáltató intézet (Waldorf Ház) útján országos pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat nyújt a Waldorf-pedagógia területén.

4. számú melléklet

Jegyzék az óvoda eszközeiről és felszereléseiről

1. Helyiségek

Az egyes helyiségek és az udvar jellemző adatait (alapterület, belmagasság, légköbméter, belső burkolat, megvilágítás stb.) a hatályos építészeti, egészségügyi, munkavédelmi és tűzvédelmi jogszabályzatok tartalmazzák.

<i>Eszközök, felszerelések</i>	<i>Mennyiség</i>	<i>Megjegyzés</i>
<i>Csoportszoba</i>	2	<i>egybenyitható</i>
<i>Iroda, öltöző</i>	1	
<i>Gyermeköltöző</i>	1	
<i>Gyermekmosdó</i>	3	<i>egy helységen belül</i>
<i>WC</i>	3	<i>egy helységen belül</i>

Kiszolgáló helyiségek

<i>Felnőtt öltöző</i>	1	<i>együtt az óvónői szobával</i>
<i>Melegítőfőnyha</i>	1	
<i>Felnőtt WC, mosdó</i>	1	
<i>Éléskamra</i>	1	
<i>Tisztító szerek tárolója</i>	1	<i>Felnőtt WC, mosdó előtere</i>

Játsszódvvar

<i>Kerti pad</i>	1	
<i>Mászókfa</i>	1	
<i>Kötelek, gyűrűk</i>	2	
<i>Homokozó és tartozékai</i>	1	

2. Bútorzat és egyéb berendezési tárgyak

Csoportszoba

<i>gyermekszék</i>	24	
<i>gyermekasztal</i>	4	
<i>sötétítőroló</i>	4	
<i>függöny</i>	8	
<i>játéktartó szekrény vagy polc</i>	4	
<i>felnőtt szék</i>	4	
<i>szeméttároló</i>	3	
<i>táblatartó</i>	1	
<i>játéktároló kosarak</i>	20	
<i>vizes állvány</i>	1	

Iroda

<i>írásztal és szék</i>	<i>1—1</i>
<i>telefon</i>	<i>1</i>
<i>könyvespolc</i>	<i>1</i>
<i>iratszekrény</i>	<i>1</i>

Gyermeköltöző

<i>öltözőpad</i>	<i>6</i>
<i>ruhatároló szekrény</i>	<i>25</i>
<i>cipőszekrény</i>	<i>1</i>

Gyermekmosdó és WC

<i>törölközőtartó</i>	<i>25</i>
<i>Fali polc</i>	<i>1</i>

3. Tisztálkodási és egyéb felszerelések

<i>egyéni tisztálkodó szerek</i>	<i>felnőtt és gyermeklétszám szerint</i>	<i>fésű, fogkefe, fogmosó-pohár</i>
<i>Tisztálkodó szerek</i>		<i>szappantartó, körömkéfe</i>
<i>konyhai textíliák</i>		<i>konyharuha, kötény</i>
<i>textil szalvéta</i>	<i>két garnitúra</i>	<i>gyermeklétszám szerint</i>
<i>törölköző</i>	<i>3 garnitúra</i>	<i>gyermeklétszám szerint</i>

4. Felnőtt munkavégzéshez szükséges eszközök

<i>Vasaló</i>	<i>1</i>	
<i>Vasalóállvány</i>	<i>1</i>	
<i>Takarítóeszközök</i>	<i>3 garnitúra</i>	
<i>Kerti munkaeszközök</i>	<i>1-1</i>	<i>gereblye, lombseprű, seprű, ásó,</i>
<i>Mosogatógép</i>	<i>1</i>	
<i>Hűtőgép</i>	<i>1</i>	
<i>Porszívó</i>	<i>1</i>	
<i>Melegítő konyhai eszközök</i>		<i>Létszám szerint</i>

5. A nevelőmunkát segítő játékok és egyéb eszközök

Ének, zene, énekes játékok eszközei: xilofon, furulya, gyermek hangszerek

Program szerint

Értelmi képességeket és a kreativitást fejlesztő anyagok, eszközök: ásványok, kristályok, termések, csigák, kagylók, kövek, gyökerek, farönkök, ágak, gallyak

Program szerint

Ábrázoló tevékenységet fejlesztő anyagok, eszközök: táblák, ecsetek, 3 színű aquarell - festék, színes gyapjú, gyapjútáblák, méhviaszgyurma és -kréta, ollók

Gyermeklétszám szerint

A természeti – emberi - tárgyi környezet megismerését elősegítő eszközök, anyagok: rongybabák, kötött állatok, babaház, babakocsi, bölcső, kislágy, babakonyhai eszközök, bababútorok

Program szerint

A munka jellegű tevékenységek eszközei: fűrész, kalapács, reszelő, kézi furdancs, faragókés, satupad

Program szerint

6. Egészség- és munkavédelmi eszközök

Ételmintavétel - készlet	5
Mentőláda	1
Gyógyszeres szekrény (zárható)	1
Tűzoltó készülék	2

5. számú melléklet

Aranyhal Waldorf Óvoda

OM azonosítószám:

ANAMNÉZIS

„Fénykép helye”

Gyermek neve:

Születési helye, ideje:

Állampolgársága:

Anyja leánykori neve:

Apja neve:

A testvérek neve és életkora:

Adott esetben a gyám (gyermek nevelésére jogosult személy) neve, címe:

Abban az esetben, ha a gyermek nem a szülőknél lakik, kinnél van elhelyezve, neve, címe:

Apa, anya ha meghalt, mikor?

A szülők, amennyiben elváltak, külön élnek, mióta?

Kikkel él együtt a gyermek? Ez születése óta így van, vagy voltak változások?

Kérjük, minden pontra válaszoljon néhány mondatban!

A megadott kérdések csak irányadóak,

Szükség esetén csatoljon még lapot a kérdőívhez!

Kitöltés dátuma:

Fogantatás, várandósság: (Várták – e ? Mindketten várták-e? Milyen volt a várandósság? Időben érkezett? Előbb, később talán? Stb.)

Szülés – Születés: (Nehéz volt-e a szülés, a születés? Volt – e műszeres beavatkozás? Kórházi tartózkodás ideje... Szülés utáni bonyodalmak, nehézségek voltak-e? Stb.)

Szoptatás – Evés: (Szoptzott-e? Mennyi ideig? Hogyan? Milyen volt az leválás, elválasztódás? Hogy vezették be a szilárd táplálékokat? Milyen ízeket részesít előnyben – édes, sós, keserű, savanyú) Van – e ételallergiája? Van – e, amit teljesen elutasít? Stb.)

Alvás – Ébredés: (Változtak – e a kezdetekhez képest alvási szokásai? Egyedül alszik? Van külön fekhelye? Van – e rítus, amihez ragaszkodnak elalvás előtt? Alszik – e délután? Mikor alszik el, és ki segít neki az elalvásban? Stb.)

Szobatisztaság: (Kialakult – e, hogyan és mikor? Volt – e, van – e nehézség a folyamatban? Stb.)

Mozgásfejlődés: (Hogyan zajlott a folyamat... megfordulás, kúszás, mászás, felülés, felállás, járás... időpontjai? Volt – e rendellenesség? Gyors vagy lassú a tevékenységeiben? Stb.)

Beszéd: (Mikor mondta ki az első szavakat? Melyek voltak ezek? Mikor kezdett összefüggően beszélni? Sokat és szívesen beszél-e, vagy inkább szívesebben hallgat? Stb.)

Mikor és Milyen helyzetben mondta először: „ÉN”

Gyermekbetegségek:

- Akadályozott – e a gyermek valamilyen módon (rövidlátó, nagyothalló stb.)
- Állandó orvosi kezelés alatt áll-e a gyermek?
- Milyen betegségeken esett át eddig, és mikor? (Fertőző gyermekbetegségek, operációk, balesetek)
- Volt-e kórházban? Miért, mennyi ideig, hogy viselték?
- Szedett – e, szed-e a gyermek hosszabb ideje gyógyszert?

Játék: (Mit játszik legszívesebben? Kivel, mivel, hol szeret játszani? Stb.)

Tv – nézés: Van – e a szobájában tv? Mennyi időt, kivel, milyen műsor nézésével tölt a televízió előtt?

Van – e valami, amit nevelési nehézségként élnek meg gyermekükkel kapcsolatban?

Szokott – e félni valamitől? Ha igen, mitől? Milyen megoldásai vannak a probléma kezelésére?

Járt – e már az Ön gyermekük óvodába, bölcsődébe?

Igen/Nem

Hova?

Mettől – Meddig?

Miért választják a Waldorf Óvodát?

Hogyan látja Ön a Gyermekeit? Írja le mindazt, amit fontosnak érez. A közös úton, lámpásként szolgálnak sorai

6. számú melléklet

Tervezés

Példa:

A program IV. fejezetében megfogalmazott nevelési elvek megvalósulásáért tett lépések a következő tervek alapján valósulhatnak meg. A feladat megoldásához tudatos végiggondolására törekednék. Abban az esetben, ha mindezeket nyújtani szeretné az óvoda és benne a nevelői közösség, úgy végig kell gondolni a leírtak megvalósításához vezető utakat. Így létrejöhet egy terv és a megvalósulás lépéseinek kidolgozása.

A kisgyermek, a születés kapuján át, megérkezett a földi világba. Szülei ringatták, óvták, vigyázták. Eltelt 3 év, s most élete újabb állomásához érkezett. Megnyílt előtte egy új világ kapuja, ahol szülein kívül is lehetnek Példaképei, akiket utánoz, akiket bizalmába fogad, s az idő múlásával talán megosztja titkait.

Nevelők: Példaképek, utánozni fogják a gyerekek, megosztják velük titkaikat.

Feladat: Miután nem lehet mindenki elvárásának megfelelni, ezért:

- a legfontosabb, hogy a nevelők kellő önismerettel rendelkezzenek, illetve folyamatosan törekedjenek megszerzésére
- humorral tudják venni az akadályokat
- Bővítsék szakmai ismeretüket
- Figyelmük iskolázása legyen a mindennapok része (...)

Terv:

1. A tanév során a nevelők továbbképzéseken való részvételének biztosítása.
2. Heti egy alkalommal konferencia rendezése, mely a gyermekmegbeszéléseken túl művészeti tevékenységekkel való foglalatosskódást illetve irodalmak közös feldolgozását jelenti.
3. Az évkör ünnepeinek zárásaként az eltelt időszak eseményeinek közös értékelése. Következtetések levonása, célok megfogalmazása.

Szociális anyaként kívánunk, minden egyes kisgyermek számára érzelmi biztonságot nyújtani úgy, hogy tudatosan vállaljuk magunkra az "anyai gondoskodást"- melegen tartást, testápolást, öltözködést-öltöztetést.

Nevelők: Magabiztosság (...)

Feladat: A gyermekismeret bővítése. A higiéniahoz szükséges feltételek biztosítása. Az étkezéshez szükséges feltételek biztosítása.

Terv:

1. Egy-egy részterületről való (konyha, fürdőszoba, öltöző, csoportszoba játszóhelyei) egész évi gondoskodás felvállalása az eszközök beszerzésétől kezdve a mindennapos gondoskodás megszervezéséig, lebonyolításáig.

Minden egyes kisgyermek játékának, fejlődésének, tanulásának környezeti bölcsőjét teremtjük meg:

- félkész játékaikkal, melyek teret hagynak a gyermeki fantázia kibontakozásának,
- Tagolt napi rendünkkel, mely igazodik a ki- és belégzés ritmusához,
- hetente ismétlődő művészeti tevékenységeinkkel, melynek én-erősítő, szorongásoldó hatása van.
- Az év és az élet fordulópontjai fontosak számunkra, a világmindenséggel kapcsolódhatunk össze, hiszen minden egyes kisgyermek Születésnapja olyan ünnep, akár minden évben a Karácsony.

- Óvodai életünk minden apró mozzanatával minden egyes kisgyermek életformáját szolgáljuk, hisz elültetheti, learathatja, kicsépelheti, megőrölheti a búzát, melynek lisztjéből cipót készíthet, melyet jóízűen megehet, azaz valóságos tapasztalatokra tehet szert.

Ez a pont, a működés magja. Ennek a megtervezése a csoportvezető Waldorf óvónő feladata. A kulcskérdés: A vezető mennyire tudja magával ragadni céljai megvalósításához kollégáit.

Lehetőséget teremtünk arra, hogy minden egyes gyermek átmentesse csodákban való hitét későbbi életszakaszokra.

Minden egyes gyermek testi, lelki, és szellemi erejének sokoldalú fejlődésében-fejlesztésében minden elhamarkodottság nélkül, egyéni érettsége és szükségletei szerint kívánjuk vezetni.

Minden egyes gyermeket hozzá szeretnénk segíteni a nyitottság elsajátításához, a másság elfogadásához, a természet értő szemléletéhez, s utat szeretnénk nyitni - most még csak mesei, érzéklletes szinten - a majdan globális szemléletmódja előtt.

Nevelők: *Rácsodálkozásra való képesség elmélyítése. A saját világszemlélet alakításán való folyamatos munkálkodás.*

Feladat: *A nyitottság és az odaadottság képességének gyakorlása.*

Terv:

1. Az egymásra, mint kollégára való odafigyelést a mindennapok részévé tenni. Ehhez közös kezdés és a nap közös befejezése adhat lehetőséget.

Lehetőséget teremtünk arra, hogy minden egyes gyermek átmentesse csodákban való hitét későbbi életszakaszokra.

Minden egyes gyermek testi, lelki, és szellemi erejének sokoldalú fejlődésében-fejlesztésében minden elhamarkodottság nélkül, egyéni érettsége és szükségletei szerint kívánjuk vezetni.

Minden egyes gyermeket hozzá szeretnénk segíteni a nyitottság elsajátításához, a másság elfogadásához, a természet értő szemléletéhez, s utat szeretnénk nyitni - most még csak mesei, érzéklletes szinten - a majdan globális szemléletmódja előtt.

Az óvoda pedagógusai és a szülők kölcsönösen együttműködést ajánlanak fel és fogadnak el egymástól. Az együttműködés a Gyermekre irányul és az Ő javát keresi.

Nevelők: *Nyitottan, lényeg orientáltan forduljanak a szülők felé. Szülőismeret.*

Feladat: *Lehetővé tenni a szülők számára, hogy bizalommal forduljanak felénk.*

Terv:

1. Fogadóórák, egyéni beszélgetések idejének meghatározása.
2. Családlátogatások ritmusának kialakítása.

Az előbbieket végiggondolását azért tartom fontosnak, mert egy olyan intézmény, amely létrejötté túl kellene, hogy mutasson a hétköznapiak (egyébként nagyon fontos) céljainak a megvalósításán azt kell, hogy végiggondolja, milyen eszmeiség az, amit képviselni óhajt.

